

**T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE İÇİ
ŞİDDETE YÖNELİK TUTUMLARI İLE ÖFKE İFADE
TARZI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Gülşah KILINÇ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi ARZU SOMAY

İstanbul – 2021

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Gülşah Kılınç
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Şiddete Yönelik Tutumları İle Öfke İfade Tarzı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Psikoloji
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 16.02.2021
- SAYFA SAYISI** : 97
- TEZ DANIŞMANLARI** : Dr. Öğr. Üyesi Arzu Somay
- DİZİN TERİMLERİ** : Aile, Aile içi şiddet, Öfke, Gençlik, Şiddet
- TÜRKÇE ÖZET** : Gençlik araştırmaları, özellikle Türkiye gibi oldukça büyük ve genç nüfusa sahip, gelişmekte olan her ülke açısından daha da önem kazanmaktadır. Konuya bu açıdan bakıldığında gençliği araştıran, gençlik sorunları üzerinde duran, özellikle gençlik ve şiddet ile ilgilenen bilimsel araştırmaların, ülkemiz için önemi daha anlaşılır hale gelmektedir. Bu çalışmada son zamanlarda çok fazla yaygınlık gösteren ve dikkat çeken aile içi şiddete yönelik tutumlar konusunun üniversite öğrencileri üzerinde incelenmesi amaçlanmıştır.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Gülşah Kılınç

**T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE İÇİ ŞİDDETE
YÖNELİK TUTUMLARI İLE ÖFKE İFADE TARZI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Gülşah KILINÇ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi ARZU SOMAY

İstanbul – 2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Gülşah KILINÇ

/ /2021

ÖZET

Gençlik araştırmaları, özellikle Türkiye gibi oldukça büyük ve genç nüfusa sahip, gelişmekte olan her ülke açasından daha da önem kazanmaktadır. Konuya bu açıdan bakıldığında gençliği araştıran, gençlik sorunları üzerinde duran, özellikle gençlik ve şiddet ile ilgilenen bilimsel araştırmaların, ülkemiz için önemi daha anlaşılır hale gelmektedir. Bu çalışmada son zamanlarda çok fazla yaygınlık gösteren ve dikkat çeken aile içi şiddete yönelik tutumlar konusunun üniversite öğrencileri üzerinde incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda üniversitede eğitim gören gençlere anket çalışması uygulanarak şiddetin sadece fiziksel şiddetle sınırlı kalıp kalmadığı ayrıca ekonomik, duygusal, sözel ve cinsel şiddetin de var olup olmadığı incelenecektir.

Geleceğin anne babaları olacak gençlerin şiddet karşısında takındıkları tutumları, onların ilerleyen süreçte eşlerine ya da çocuklarına şiddet uygulayıp uygulamayacakları konusunda davranışlarını etkileyebileceğinden, gençlerin görüşleri tespit edilecek ve öfkelerini ifade ediş biçimleri ile aile içi şiddete yönelik görüşleri incelenecektir. Böylelikle bu tez çalışmasının gelecekte yapılacak şiddetin azaltılabilmesi ile ilgili teorik ve uygulamalı çalışmalara ışık tutması düşünülmektedir.

Araştırma grubu, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencisi olup gönüllü olarak çalışmaya katılan kişilerden oluşmaktadır. Araştırma grubunu, 2019-2020 yılları arasında eğitim ve öğretimine devam eden İktisadi İdari Ve Sosyal Bilimler Fakültesi Psikoloji bölümü 1, 2, 3 ve 4. Sınıf öğrencilerinden rastgele ve gönüllülük esasına göre seçilen 200 lisans öğrencisi oluşturacaktır. Bu araştırma için veriler uygulanan anketler aracılığı ile toplanmıştır.

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin, araştırmada kullanılacak olan Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği' ni ve şiddete Yönelik Tutum Ölçeği' ni içten ve doğru cevapladıkları varsayımından hareket edilmiştir.

Sonuç olarak araştırma bulguları Birinci sınıf öğrencilerinin öfkeyi içselleştirme düzeyleri dördüncü sınıf öğrencilerinden daha fazla olduğunu ve erkeklerin şiddeti olağanlaştırma, şiddeti genelleştirme ve şiddeti saklama düzeyleri kadınlardan daha fazla olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Aile içi şiddet, Öfke, Gençlik, şiddet

SUMMARY

Youth research, especially with such a sizable proportion of young population, Turkey is more important in a country suffering from the developing world. When approached in this way, considering the importance of scientific researches on youth and violence, especially the researches on youth and youth problems will be better understood.

In this study, it is aimed to examine the attitudes of university students towards domestic violence, which have recently become more prevalent and attracting attention.

When the literature is examined, it is observed that anger and violence are related to each other and the way anger is expressed and controlled; cultural characteristics, individual expectations, learned behaviors, family behaviors, educational status, age and gender (9). In this study, it is aimed to investigate whether there is a variable affecting the attitude towards domestic violence and the relationship between university students' attitude towards domestic violence and anger expression style will be evaluated.

For this purpose, a survey will be applied to university youth to examine whether violence is limited to physical violence or not, as well as economic, emotional, verbal and sexual violence.

Since the attitudes of young people, who will be the parents of the future, against violence may affect their behavior on whether they will commit violence to their spouses or children in the future, their views will be determined and the way they express their anger and their views on domestic violence will be examined. Thus, it is thought that this thesis study will shed light on theoretical and practical studies on the reduction of future violence

The research group consists of students from Istanbul Gelişim University, Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences, Department of Psychology 1, 2, 3 and 4, and participated in four. The research group will consist of random and voluntary undergraduate students from the 1, 2, 3 and 4 grade students of the Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences, Department of Psychology, who continue their education between 2019-2020. Discovery for this research was collected through surveys.

Research Findings The level of internalization of anger in first-year students is higher than fourth-year students, and men's normalizing violence, generalizing violence, and writing violence indicate more information than women.

Key Words: Family, Domestic Violence, Anger, Youth, Violence

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
EKLER LİSTESİ	IX
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	3
1.2. HİPOTEZLER	4
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI	5

İKİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. AİLE	7
2.1.1. Ailenin Etkileşimi	8
2.2. ÖFKE	11
2.2.1. Kızgınlık	12
2.2.2. Zorbalık	12
2.2.3. Şiddet	14
2.2.4. Öfkenin Sonuçları	16
2.2.5. Öfke Kontrolü	19
2.2.6. Öfke İfadesi: Şiddet	20
2.2.7. Şiddetin Tanımı	23
2.2.8. Uygulanışına Göre Şiddet	26

2.2.8.1. Fiziksel Şiddet	26
2.2.8.2. Ekonomik Şiddet	26
2.2.8.3. Duygusal Şiddet	27
2.2.8.4. Cinsel Şiddet	29
2.3. AİLE İÇİ ŞİDDET	31
2.3.1. Aile İçi Şiddetin Nedenleri	34
2.3.1.1. Bireysel Nedenler	35
2.3.1.2. Toplumsal Nedenler	35
2.3.1.3. Ailevi Nedenler	36
2.3.1.4. Ekonomik Nedenler	37
2.4. AİLE İÇİ ŞİDDET KURAMLARI	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	41
3.2. ARAŞTIRMA GRUBU	41
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	41
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	41
3.3.2. Öfke İfade Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçeği	41
3.3.3. Aile İçi Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği	42
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	43

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. KATILIMCILARIN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE AİT BULGULAR	44
4.2. SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE AİLE İÇİ ŞİDDETE YÖNELİK TUTUM PUANLARININ KARŞILAŞTIRILMASINA AİT BULGULAR.....	46
4.3. SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE ÖFKE İFADE TARZI PUANLARININ KARŞILAŞTIRILMASINA AİT BULGULAR	52

4.4. ÖFKE İFADE TARZI İLE AİLE İÇİ ŞİDDETE YÖNELİK TUTUM PUANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİYE AİT BULGULAR	57
TARTIŞMA VE ÖNERİLER	58
KAYNAKÇA	66
EKLER.....	79

KISALTMALAR

- TÜBA** : Türkiye Bilimler Akademisi
NBD : Nüfus Bilim Derneği
DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü
CWIG : Child Welfare Information Gateway
SÖÖTÖ : Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği
ASAGEM : T.C Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
DİE : Devlet İstatistik Enstitüsü

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler	43
Tablo 2. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ait dağılımlar	44
Tablo 3. Katılımcıların aile içi şiddete maruz kalma durumları ve maruz kalınan şiddet türüne ait dağılımlar	45
Tablo 4. Cinsiyetlere göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması	46
Tablo 5. Aile içi şiddete maruz kalma durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması	47
Tablo 6. Sınıf düzeylerine göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması	48
Tablo 7. Ekonomik duruma göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması	49
Tablo 8. Anne eğitim durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması	50
Tablo 9. Baba eğitim durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması	51
Tablo 10. Cinsiyetlere göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması.....	52
Tablo 11. Aile içi şiddete maruz kalma durumuna göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması	52
Tablo 13. Ekonomik duruma göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması	54
Tablo 14. Anne eğitim durumuna göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması	55
Tablo 15. Baba eğitim durumuna göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması	56
Tablo 16. Öfke ifade tarzı ile aile içi şiddete yönelik tutum puanları arasındaki ilişki.	57

EKLER LİSTESİ

- EK-A** Kişisel Bilgi Formu
EK-B Aile İçi Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği
EK-C Öfke İfade Tarz Ölçeği

ÖNSÖZ

Tez dönemi boyunca her türlü kolaylığı, anlayışı gösteren; ilgisini, bana olan inancını ve desteğini hep hissettiğim, sıcacık gülümsemesi ve sarılmasıyla hatırlayacağım tez danışmanım değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi ARZU SOMAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eğitimim boyunca mesleğimde yetişmeme katkıda bulunan ve geleceğime tuttukları ışık ve öğrettikleri tüm bilgiler için değerli hocalarıma gönül borcumu bildirmek isterim.

Eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen bu zorlu süreçte daima desteklerini hissettiren, beni cesaretlendiren aileme ve çalışmama katkı sağlayan tüm katılımcılara içten teşekkür, sevgi ve saygılarımla...

GİRİŞ

Şiddet olgusu tarihin her döneminde var olan ve günümüze kadar etkisini gösteren uzun bir sürece sahiptir. Aile içi şiddet; aile bireylerinin kendi içinde birbirlerine karşı uyguladıkları olumsuz sözlü ya da fiili davranışlar olarak tanımlanabilir. Bu davranışların tekrarlanması aile içinde var olan huzur, mutluluk gibi kavramları yok edebilmektedir. Yapılan araştırmalar, çocukların bu tarz aile içi şiddet olaylarına çoğunlukla tanık olduklarını ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda aile içi şiddete maruz kalan çocuklarda ileride benzer duygusal ve davranışsal sorunların ortaya çıkması, olasıdır.

Aile içi şiddeti tanımlarken, bu kavramı sadece fiziksel olarak tanımlamak doğru değildir. Aile içi şiddet, aynı zamanda cinsel, psikolojik ve ekonomik boyutları ile de tanımlanabilir. Aile içi şiddetin ne kadarının çocuklar üzerinde etkili olduğu net olarak gözlemlenmemektedir. Ancak, aile içi şiddetin gerçek ve görünmeyen mağdurları olan çocukların, ilerleyen yaşlarda yaşadıkları benzer duygusal ve davranışsal bozuklukların temel kaynaklarının ortaya çıkarılıp rehabilite edilmesi hususu uzun bir tedavi sürecinden sonra mümkün olabilmektedir.

Kişisel ve sosyal problemlerin temeline bakıldığında öfke kavramıyla karşılaşmaktadır. Öfke düzgün ve anlaşılabilir bir şekilde ifade edilemediğinde şiddete dönüşme olasılığı yüksek bir duygudur. Günümüz toplumunda; düzensiz davranış ve şiddet eğilimi her geçen gün artarak devam etmektedir. Bunun nedenini gelir düzeyinin düşüklüğüne bağlamak mümkün olabilir. Çocuk ve aileye maddi açıdan destek olabilecek kurum ve kuruluşların yetersizliği de hali hazırdaki düşük gelir düzeyini tetiklemektedir. Ekonomik problemler de aile içerisindeki problemlere şiddet olgusunu ilave etmektedir. Bu çalışmada aile içi şiddetin küçük mağdurlarının ilerleyen yaşlarda ortaya çıkan davranışsal ve duygusal sorunlarının, üniversite dönemlerinde aile içi şiddete yönelik tutumları, öfke ile bunu ifade tarzları arasındaki ilişkileri incelenmiştir.

Genel anlamıyla şiddet, özel anlamda ise aile içi şiddet olgusu, gelişmişlik ve kültürel düzeyleri ne olursa olsun, tüm toplumlarda yaygın olarak görünen insan hakları ve toplumsal bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şiddetin önlenmesine yönelik çalışmaların planlanarak uygulama aşamasına getirilmesi, gerçekleşen şiddete müdahale edilebilmesi, şiddet mağdurlarına gerekli destek ve iyileştirme hizmetlerinin etkili bir biçimde ulaştırılabilmesi için problemin nedenlerini belirlemeye yönelik çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Aile içi şiddet tüm toplumlarda, kültürlerde görülsede, şiddetin özellikleri ve uygulanma aşamasındaki sürekliliğinde kültürel dinamikler farklılık göstermektedir.

Şiddet probleminin boyutunu belirleyecek çalışmalar, özellikle aile içi şiddeti engellemeye yönelik projelere katkı sağlayacaktır. Bu alanda yurt dışı ve yurt içinde birçok çalışma yapılmıştır. Fakat aile içi şiddete yönelik tutum ile öfke ifade tarzı ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlıdır. Çalışmamız kapsamında üniversite öğrencilerinin aile içi şiddete yönelik tutumları tespit edilerek bu durumun öfke ve ifade tarzı ile ilişkisi ortaya konulmuştur. Çalışma sonuçları ise analiz yöntemi ile değerlendirilerek, literatür incelenmesinden elde edilen bilgilerle birlikte karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır. Çalışmanın alan çalışmalarına önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde araştırmanın problemi, hipotezleri ve amaçları gibi temel araştırma özelliklerine yer verilmiştir

1.1. Araştırmanın Problemi

Kişisel ve sosyal problemlerin temeline bakıldığında öfke kavramıyla karşılaşılmaktadır. Öfke doğal bir reflekstir. Ancak, düzgün ve anlaşılabilir bir şekilde ifade edilemediği zaman, şiddete dönüşme olasılığı yüksek bir duygu halidir.

Aile içinde ise ortaya çıkan öfke ve saldırganlığın nedenleri ile ilgili olarak yapılmış açıklamalar incelendiğinde genellikle karşılaşılan değerlendirmeler; genetik, nörolojik ve biyolojik özellikler, bazı psikiyatrik bozukluklar, alkol ve madde kullanımı, sosyal destek yokluğu, yetişkinin çocuklukta istismara uğramış olması, özellikle cinsel istismarın olduğu ailelerde babanın güç ve kararlarda baskın olması, babanın güç ve kontrol sağlamak için şiddete başvurması, anne baba arasında cinsel sorunların olması, aile dışı ilişkilerde kısıtlılık, işsizlik, yoksulluk ya da modernizasyon vb. nedenlerle çok yoğun bir stresin ortaya çıkması, anne ve babanın çocuğa karşı davranışlarındaki tutarsızlık, çevrede uygun rol modellerinin olmayışı ve içinde yaşanan grubun şiddeti teşvik etmesi gibi etmenlerin etkili olduğu görülmektedir.

Günümüz toplumunda bu düzensiz davranışların ve şiddetin her geçen gün artarak devam etmesini, ekonomik problemlere, hatta çocuk ve aileye maddi ya da manevi destek olabilecek kurum ve kuruluşların yetersizliğine bağlamak mümkün olabilir. Maddi yetersizliğin tetiklediği aile içi şiddet vakaları da ileriki yıllarda kişilerde bir takım duygusal, psikolojik problemleri ortaya çıkarabilmektedir.

Aile içinde ortaya çıkan öfke ve saldırganlığın etkilerinin tüm aile bireyleri üzerinde olumsuz sonuçlar doğurduğu, fakat özellikle çocukların ve kadınların bu etkiye daha çok açık oldukları söylenebilir. Bu nedenle aile içerisinde ortaya çıkan öfke ve saldırganlığın etkilerinin neler olabileceğinin tartışılması gerekmektedir

Bu çalışmanın ana problemi, aile içi şiddete bir şekilde maruz kalmış küçük mağdurlar ile bunu hiç yaşamamış ya da daha düşük düzeylerde görmüş çocukların, üniversite dönemlerinde aile içi şiddete yönelik tutumları ile öfke ifade tarzları arasında bir ilişki olup olmadığıdır.

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Aile içi şiddete yönelik tutum ve öfke ifade tarzı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki var mıdır?
2. Aile içi şiddete yönelik tutum açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Öfke ifade tarzı açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Aile içi şiddete yönelik tutum açısından akademik başarı düzeyi yüksek olan ve yüksek olmayan katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Öfke ifade tarzı açısından akademik başarı düzeyi yüksek olan ve yüksek olmayan katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.2. Hipotezler

1. Aile içi şiddete yönelik tutum puanları ve öfke ifade tarzı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki vardır
2. Aile içi şiddete yönelik tutum puanlarında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır
3. Öfke ifade tarzı puanlarında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır
4. Aile içi şiddete yönelik tutum açısından akademik başarı düzeyi yüksek olan ve yüksek olmayan katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır
5. Öfke ifade tarzı açısından akademik başarı düzeyi yüksek olan ve yüksek

olmayan katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır

1.3. Araştırmanın Amacı

Gençlik araştırmaları, özellikle Türkiye gibi oldukça büyük ve genç nüfusa sahip, gelişmekte olan her ülke açısından daha da önem kazanmaktadır. Konuya bu açıdan bakıldığında gençliği araştıran, gençlik sorunları üzerinde duran, özellikle gençlik ve şiddet ile ilgilenen bilimsel araştırmaların, ülkemiz için önemi daha anlaşılır hale gelmektedir. Bu çalışmada son zamanlarda çok fazla yaygınlık gösteren ve dikkat çeken aile içi şiddete yönelik tutumlar konusunun üniversite öğrencileri üzerinde incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda üniversitede eğitim gören gençlere anket çalışması uygulanarak şiddetin sadece fiziksel şiddetle sınırlı kalıp kalmadığı ayrıca ekonomik, duygusal, sözel ve cinsel şiddetin de var olup olmadığı incelenmiştir.

Geleceğin anne babaları olacak gençlerin şiddet karşısında takındıkları tutumları, onların ilerleyen süreçte eşlerine ya da çocuklarına şiddet uygulayıp uygulamayacakları konusunda davranışlarını etkileyebileceğinden, gençlerin görüşleri tespit edilecek ve öfkelerini ifade ediş biçimleri ile aile içi şiddete yönelik görüşleri incelenmiştir. Böylelikle bu tez çalışmasının gelecekte yapılacak şiddetin azaltılabilmesi ile ilgili teorik ve uygulamalı çalışmalara ışık tutması düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Önemi:

Aile içi şiddet tüm toplumlarda, kültürlerde görülse de, şiddetin özellikleri ve uygulanma aşamasındaki sürekliliğinde kültürel dinamikler farklılık göstermektedir. Söz konusu problemin boyutunu belirleyecek çalışmalar, aile içi şiddeti engelleyici projelerin, çalışmaların geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu alanda yurt dışı ve yurt içinde birçok çalışma yapılmıştır. Fakat aile içi şiddete yönelik tutum ile öfke ifade tarzına yönelik yapılan çalışmalar sınırlıdır. Çalışma kapsamında üniversite öğrencilerinin aile içi şiddete yönelik tutumları tespit edilecek ve bu durumun öfke ifade tarzı ile ilişkisi ortaya konulacaktır.

1.5. Sınırlılıklar:

- 1- Araştırmadaki değişkenlere ilişkin bulgular, araştırmada kullanılan ‘‘Kişisel Bilgi Formu, Aile içi Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği Formu, Öfke İfade Tarz Ölçeği Formu’ nun ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.
- 2- Bu araştırma 2019-2020 eğitim öğretim yılında İstanbul Gelişim Üniversitesi’nde eğitim ve öğretimine devam eden lisans öğrencileri ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Aile kan bağı ve akrabalık ilişkileriyle birbirine bağlı bireylerin oluşturduğu toplumun en temel birimidir. Aile aynı zamanda çocuğun sosyalleşmesinde ilk ve en uzun etkileşimin olduğu yerdir. Bireyin kişilik ve yaşam alışkanlıklarını oluşturan temel davranışlar bu etkileşimle elde edilmektedir. Aile çocuğun temel kişilik gelişiminde ve sosyal becerilerinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Olumlu ve olumsuz davranışları çocuklar ebeveynlerinden öğrenmektedirler. Benzer bir ifade ile aile içerisinde kurulan iletişimi model olarak bireyler kişiler arası ilişkilerini biçimlendirmektedirler. Dolayısıyla benliğin ailenin tutum ve davranışlarından bağımsız düşünülemediği söylenebilmektedir. (Usta, 2009, s.18)

2.1. Aile

Aile bireylerin gereksinimlerinin karşılandığı, sosyalleşme sürecine hazırlandığı, etkileşimsel örüntüler aracılığıyla işlev gören bir sistemdir (Gladding, 2015). Şiddet, bireyin bir başkası ya da başkaları tarafından fiziksel ve psikososyal bütünlüğünü tehdit eden, zarara uğratan davranışlara ve durumlara maruz bırakılmasını ifade etmektedir. Aile içi şiddet, aile üyeleri arasında yaşanan şiddet eylemlerini kapsamaktadır (Aksoy ve ark., 2004). Kadınlar ve çocuklar aile içerisinde yaşanan sorunlardan ve şiddetten en çok etkilenen grup olmaktadır (Görgülü, 2016).

Albert Bandura insan-çevre etkileşimi sonucunda bir davranışın öğrenildiği ve bilişin öğrenme sürecinde etkili olduğu fikrini savunmaktadır. Davranış, diğer kişisel ve çevresel faktörler bilişsel süreçler aracılığıyla birbirlerini iki yönlü etkileyerek bireyin bir sonraki davranışını belirlemektedir (Bandura, 1989).

İnsanlar taklit, gözlem yolu ya da model alma ile bir davranışı öğrenebilmektedir. Başkalarının davranışlarını ve bu davranışın sonuçlarını gözlemlemekte, bu davranışın olumlu olması ya da kabul görmesi durumunda insanlar bu davranışı taklit etmekte veya bu davranışa benzer davranışlar sergilemektedir. Saldırgan davranışlar ve şiddet uygulamaları da model alma ile öğrenilebilmektedir (Bandura, 1969)

Aile; aralarında duygusal bağ olan bireylerin oluşturduğu, bireylerin gereksinimlerinin karşılandığı, sosyalleşme sürecine hazırlandığı bir sistemdir. Her sistem denge arayışı içerisine girmektedir ancak aile üyelerinin kontrolleri dışında gelişen bir durumla karşılaşması durumunda bu denge bozulmaktadır. Dengenin bozulması ailenin rutin yaşantısında ve bireyler arası ilişkilerde aksamalara sebep olmaktadır. Aile üyeleri kendilerine özgü baş etme becerilerini kullanarak dengeyi yeniden kurmaya çalışmakta; kimi zaman bu denge sağlanamayıp ailede kriz durumları ile karşılaşmaktadır. Kriz anlarında başa çıkma yöntemi olarak çoğu zaman şiddet uygulanabilmektedir (Gladding, 2015).

Şiddet, bireyin başkası ya da başkaları tarafından fiziksel ve psikososyal bütünlüğünü tehdit eden, zarara uğratan davranışlara ve durumlara maruz bırakılmasını ifade etmektedir. Aile içi şiddet, aile üyeleri arasında yaşanan şiddet eylemlerini kapsamaktadır (Aksoy ve ark., 2004) Kadınlar ve çocuklar aile içerisinde yaşanan sorunlardan ve şiddetten en çok etkilenen grup olmaktadır (Polat, 2015).

2.1.1. Ailenin Etkileşimi

Aile, bir kültürden diğer kültüre ve zamandan zamana hep değişen, belli kalıpları olmayan toplumsal bir grup olarak (Sayar, 2010, s.217) toplumun temel taşlarının oluşturulduğu en küçük birimdir. Toplum, kimliğini aileler aracılığıyla kazanır. Çünkü sosyal grupların ilki ailedir. Diğer ifade ile bunların meydana gelmesi önce aileyle mümkündür. Ancak yapılan antropolojik ve etnolojik araştırmalara göre, her toplum kendi kültürüne göre aile tipini ortaya koymuştur. Bu nedendir ki bütün toplumlar ailelerden kurulduğu halde, kültürel farklılıklardan dolayı farklı farklı toplumlar olarak anılırlar. Farklı aile tipinin kendi toplumuna göre şekillendiğini ilk olarak Herodotos (m. ö. 484-425) açıklamıştır.

Dolayısıyla, çağımızda sosyolojinin en önde gelen dalını da aile sosyolojisi oluşturmaktadır (Türkdoğan, 1991a, s.25). Bireyle toplum arasında ilişki oluşturan ve sosyal hayatı devam ettiren temel sosyal kurum olduğu için aile, toplumun yapısında mutlak olarak vardır ve farklı özelliklere sahiptir.

Sosyolojinin kurucularından olan Durkheim ve Marx gibi düşünürler aile kurumunu 19. yüzyılda Avrupa’da yaşanan değişimlere cevap vermek zorunda kalan kurumlardan biri olarak değerlendirmiştir (Adak, 2005, s.50) ve Marx ve Engels’e göre, aile kurumunda devlet ile özel mülkiyet aynı esasa dayanmakta olup, aile sınıfsal toplum ile birlikte şekillenmektedir (Göka, 2010, s. 137).

Temel sosyal kurumları ekonomi, din, sağlık, eğitim, hukuk, siyaset, boş zamanları değerlendirme ve aile kurumları oluşturur. Adı geçen kurumların her birinin kendine has yapıları ve işlemleri vardır. Eğer bu kurumlardan herhangi birisinde bir gelişme veya değişme ortaya çıkarsa, diğer bütün kurumlar bundan etkilenir (Dündar, 2012, s.40).

Aileyi diğer kurumlardan öncelikli yapan bireyler arası ilişkilerdir. Toplumsal zincirin halkalarını meydana getiren birey başka bireylerle, gruplarla ve toplumlarla sürekli etkileşim içindedir. Söz konusu toplumsal etkileşim, en az iki birey arasında gerçekleşmektedir ve bireylerin olduğu yerde ancak mümkündür

Toplumsal hayatımızdaki aile kurumunun amaçlarına gelince Özek (2007, s.11), ailenin asıl amacının, insanların bir arada hayat sürdürmelerini ve birbirlerinin temel ihtiyaçlarını karşılayarak, sağlıklı yeni nesiller yetiştirmeleri olduğunu belirtmektedir. Aile son derece güçlü bir kurumdur. Tarihin her devrinde aile toplumun esasını teşkil etmiştir. Ailenin zamanla yok olacağını düşünen düşünürlerin yanıldığı ve ailenin hep varlığını koruduğu görülmektedir (Aktay, 2007, s.56).

Sosyal toplumu var eden aile, kendi bireyleri ve başka kurumlarla karşılıklı etkileşimi içerisinde bağlantısını sürdürerek varlığını korur. Anne, baba, çocuk gibi üyeleri bulunan her ailenin kendine özgü fonksiyonları, amaçları vardır. Bu amaç çerçevesinde varlığını sürdürür. Ancak, çevresel faktörlerden kaynaklanan olumsuz yaklaşımlar ve iç dinamiklerin ortaya çıkarttığı işlevsizlikler nedeniyle ailede uyum sorunları meydana gelebilir (Karataş ve Kılıçarslan, 2013, s.113)

Aile hayatı evlilikle başlar, sonra ise sahiplenme, kıskançlık, bencillik, servet biriktirme, bireysel iradeye sınır koyma gibi tavır ve tutumlarla evlilik şekillenir.

Biyolojik ilkelere dayanan aile, daha sonra sosyal bir teşekküle dönüşerek farklı işlevleri yüklenmeye başlamıştır. Sarı'nın (2014, s.24) da dediği gibi, fonksiyonlarına ihtiyaç duyulmadığı anda ailenin yapısı ya bozular ya da parçalanır. Ailenin işlevselliğinin kanıtı, kendi içerisinde ve çevresinde gerçekleşen olayların ortaya çıkarttığı sonuçlara uyum sağlayabilme sürecidir. Fonksiyonel bir aile, fertleri arasında gelişim sürecinin zorunlu kıldığı sorumlulukların gerçekleştirilmesini ve başka paydaş kurumlar ile uyumlu olmasını gerektirir (Kasapoğlu ve Karkiner, 2012, s. 6).

Ailenin sahip olduğu fonksiyonlar ve aile içi ilişkilerin kapsam alanı toplumlara göre farklı ve karmaşık bir yapıdadır (Tokuroğlu, 1991, s.37). İki yüz elli altı farklı toplum üzerinde antropolojik araştırma yapan Amerikalı antropolog George Murdock'a (1897- 1985) göre aile, etkin fonksiyonları ile tarih boyunca tarafımızdan bilinen tüm toplumlarda mevcut olmuştur. Akrabalık ilişkileriyle geniş bir etkileşim ve iletişim ağı kurmuştur. Daha da önemlisi başka hiçbir kurumun yapamadığı doğum, yetiştirme, cinsel ve maddi ihtiyaçlarını giderme gibi temel bir takım fonksiyonları yerine getirebilen evrensel bir kurumdur (Duman, 2012, s.34).

Genellikle aile, farklı düzeylerde, cinsel, duygusal ve ekonomik fonksiyonları yürüten ve toplumsal denetimi sürdüren bir kurum olarak temel ajanlardandır. Kimi durumlarda siyasi ve dini fonksiyonlar da aile aracılığıyla devam ettirilmektedir (Özen, 1990, s.397). Aile kurumu toplumun, dini değerlerin korunmasında ve gelecek kuşaklara aktarılmasında büyük bir role sahiptir. Bireylerine kazandırdığı kimlikle aile, onları hem dış çevrenin olumsuz şartlarından korur, hem de eğitip, yönlendirir. Böylece milli ve kültürel değerlerin korunmasını, sonraki kuşaklara aktarılmasını sağlar (Paçacı, 2008, s.62).

Bilindiği gibi ailenin en vazgeçilmez ve hiçbir başka kurum tarafından karşılanamayan fonksiyonu, psikolojik fonksiyonudur. Bu fonksiyon aile üyeleri arasındaki iletişim ve etkileşim yoluyla gerçekleşir. Psikolojik doyumu iletişim, etkileşim ve karşılıklı güven duygusu belirler. Nitekim ailenin değeri, sevgi ve güvenin en yoğun görüldüğü ortam olmasından kaynaklanmaktadır.

Ailedeki diğer fonksiyonlara nazaran bu fonksiyon çok az değişkenlik arz eder, dolayısıyla kalıcı olan bu fonksiyon ailenin değerini daha da artırır.

Sevgi gören çocuk sağlam kimliğe sahip olur, sevgiden mahrum kalmış çocuk ise, çevresindekilere de sevgi göstermekte zorlanır (Aslan, 2002, s. 31; Kasapoğlu ve Karkıner, 2012, s.14)

2.2. Öfke

Kısaç (1997) öfkeyi, kişinin arzu ve hedeflerinin sınırlandırılması, ihtiyaçlarının kısıtlanması, adaletsizlik, haksızlıkla karşılaşması, değişik durumları kendisine oluşan tehdit gibi görmesi neticesinde kendisini korumak ve karşısındaki kişiye uyarı vermek niyetiyle gösterdiği en temel duygusal reaksiyon olarak tanımlanabilir. Öfkeyi en geniş tanımıyla, karşılaşılan duruma verilen tepki olarak söylenir. (Şahin, 2005, s.21). Birey, herhangi bir amaca ulaşması engellenip, ihtiyaçları karşılanmadığında öfke duygusunu yaşayabilmekte ve saldırganlaşabilmektedir. (Cüceloğlu, 1996, s.78).

Bireyin yaşadığı olayları kendisine karşı sözel, fiziksel ya da psikolojik olarak herhangi bir tehdit unsuru olarak görmesi durumunda yaşanan herhangi bir olayı, bilişsel olarak algılama biçimi, değerlendirme tavrı ve düşünce tarzı ile ilişkili kendisini engelleyen ya da inciten bir durum olarak algılayabilir. Bu durum da bireyin öfkesini harekete geçirerek tepki vermesine sebep olabilmektedir. Öfkenin genellikle davranışa yansması, ya öfkenin yok sayılması ya da bu tepkinin dışarıya yansıtılması şeklinde olmaktadır.

Bireyin öfkesini yok saymasının, öfkesini dışa yansıtmasına göre çok daha tehlikeli olduğu düşünülmektedir. Ancak birey öfkesini dışa aktarırken, çevresiyle olan ilişkilerini yıpratıcı şekilde yansıtılabilmektedir. Genel olarak insanların çoğu öfke duygusunu ifade etmede zorlanmaktadır. Bu bakımdan bireyin öncelikle oldukça doğal bir duygu olan öfkesini tanıması ve sağlıklı ifade etme becerisi kazanması hem kendisi hem de çevresi için oldukça önemlidir. (Firestone vd., 2003, s.132).

Psikanalitik yaklaşım, kızgınlık ve öfkeye bağlı saldırganlığın doğuştan gelen bir dürtü olduğunu savunmaktadır. Psikanalitik yaklaşım, çocukluk döneminde yaşanan olayların öfke ve kızgınlıkta çok ciddi bir rolünün olduğunu, bu tür kişilik özelliklerinin çoğunlukla sabit kaldığını, yaşam boyunca fazla değişiklik göstermediğini belirtmektedir. (Burger, 2006, s.97).

2.2.1. Kızgınlık

Psikanalitik yaklaşım, kızgınlık ve öfkeye bağlı saldırganlığın doğuştan gelen bir dürtü olduğunu savunmaktadır. Söz konusu yaklaşım, çocukluk döneminde yaşanan olayların öfke ve kızgınlık üzerinde çok ciddi bir rolünün olduğunu, bu tür kişilik özelliklerinin çoğunlukla sabit kalarak yaşam boyunca fazla değişiklik göstermediğini belirtmektedir. Aynı zamanda öfkenin ifade ediliş tarzlarının öğrenilmiş olduğu görüşü kabul edilmektedir. (Corey, 2008, s.78).

Sosyal öğrenme kuramı, öfkeli davranışlar sonucunda ortaya çıkan saldırganlık ve şiddet gibi davranışların, bu davranışları sergileyen kişilerin model alınması yoluyla öğrenildiğini deneysel çalışmalar yaparak tespit etmiştir.(Burger, 2006).

Kısaç (1997) Sosyal öğrenme kuramına göre, birey saldırgan davranışlar gösteren kişileri gözlemleyerek, onları model alıp taklit ederek, öfkenin saldırganlık yoluyla ifade edilmesini öğrenmektedir. Söz konusu kuram, insanların içinde büyüdüğü ortamın ve kültürün, öfke ifade etme tarzları üzerinde büyük ölçüde etkili olduğu vurgulamaktadır (Firestone, 2003).

Şiddet davranışına eğilimi olan ergenler ile olmayan ergenlerin kıyaslandığı bir araştırma yapılmış ve araştırma sonucunda da Avcı (2006)' ya göre şiddet davranışı göstermeye yönelik eğilimi olan ergenlerin anne ve babalarının sürekli öfke, içe yönelik ve dışa yönelik öfke oranlarının anlamlı bir şekilde yüksek olduğu, şiddet davranışı göstermeye yönelik eğilimi olmayan ergenlerin anne ve babalarının ise öfkelerini çok daha iyi bir şekilde yönettikleri tespit edilmiştir.

2.2.2. Zorbalık

Zorbalık bilinçli bir şekilde başkalarına sözel saldırı, fiziksel taciz veya daha ince bir baskı yöntemi olan manipülasyon yoluyla zarar verme davranışıdır. (Zorbalık, 2020).

Zorbalık, tüm insanları; yaşına, cinsiyetine, etnik kökenine, dini inancına veya sosyo - ekonomik durumuna bağlı olmaksızın, her ortamda, bir veya birden çok zamanda etkileyebilen, dünyanın her yerinde yaygın olarak görülen bir problemdir. Tüm dünya ülkelerini ilgilendiren zorbalığın okullarda yaygınlaşması çocukların ve gençlerin fiziksel ve psiko - sosyal sağlığını tehdit etmektedir. Zorbalığın öğrenciler için ciddi bir travma olduğu (Olafsen, 2000, s.58) etkilerinin okul dönemi ile sınırlı kalmayıp yaşam boyu sürdüğü ve toplum sağlığını olumsuz etkilediği kabul edilmektedir. (bullyingcourse, 2020).

Olweus (1993)'a göre zorba öğrenciler tepkili, çabuk sinirlenen ve şiddete karşı olumlu tutum sergileyen bir yapıya sahiptirler. Gökler (2009), zorba öğrencilerin çoğunun zorbalık düzeylerinin farkında olmadıklarını belirtmektedir. Hoşgörüsüz ve çıkarıcı kişilik özelliği baskın öğrencilerin daha fazla zorbalık yaptığı bilinmektedir (Aypay ve Durmuş, 2008).

Zorba öğrencilerin okula uyumsuzluk yaşadığı bilinir ancak bu onların sosyal anlamda izole oldukları anlamını taşımamaktadır. Pek çok zorba öğrenci arkadaş edinme konusunda başarısız değildir, hatta çevresinde onları destekleyen kimseler bulunmaktadır (Olweus, 1993; Willard, 2007; Nansel vd., 2001).

Totan ve Yöndem (2007)'in lise öğrencileriyle gerçekleştirmiş oldukları araştırmanın sonuçlarına göre, ergenlerde akran ilişkilerinin yoğunluğu zorba olmayla pozitif yönde ilişki göstermektedir. Bu bulgu arkadaş ilişkilerinin niteliğinin, zorbalığa maruz kalan çocuklar açısından tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir. İstanbul'da, 9-11. sınıfta okuyan 4153 öğrencinin katılmış olduğu bir araştırmanın bulgularına göre zorbalık, akıl sağlığı problemleri, cinsel aktivite, sigara ve uyuşturucu kullanımı, zorbalığa ya da tacize maruz kalma, silah taşıma gibi olumsuzlukların yanı sıra yukarıda da belirtildiği gibi arkadaşlarla çokça zaman geçirmeyle de ilişkilidir (Alikaşifoğlu ve diğerleri, 2004). Zorbalık, otoriter davranış sorunları, riskli davranışlar ve cinsel tacizle ilişkilidir. Özellikle zorba/kurban öğrenciler bu durumları sıklıkla yaşamakta ve intihara meyilli görünmektedir (Li, 2008c).

Pepler (2006)'e göre zorbalılar güç ve saldırganlığı, diğerlerini kontrol etmek ve strese sokmak için kullanmayı öğrenirler.

Kronik olarak zorbalık kurbanı olan öğrenciler ise içinden çıkılması gittikçe zorlaşan rahatsız edici bir ilişkinin içinde sıkışıp kalmaktadırlar.

Olweus (1993) zorbalık kurbanı öğrencileri sessiz, hassas, duyarlı, tedbirli ve kolayca ağlayan tipler olarak betimlemektedir. Bu öğrenciler genelde güvensizlik ve huzursuzluk yaşamakta ve yaşlılarından çok yetişkinlerle zaman geçirmekten hoşlanmaktadırlar. Bunun yanı sıra kurbanlar genelde sayıca az arkadaşına sahiptir ve sosyal statüleri düşüktür (Olweus, 1993; Shore, 2005).

Pişkin (2002), bu öğrencilerin daha yalnız olmasında, diğer öğrencilerin güçsüz bir öğrenciyle ilişkilendirilip statü kaybetmek istememelerinin ya da zorbalık kurbanı olmaktan çekinmelerinin etkisi olduğunu belirtmektedir.

2.2.3. Şiddet

Tarihin her döneminde, toplumlarda farklı düzey ve formlarda şiddet olgusunun var olduğu bilinmektedir. Günümüzde modern hatta post modern dünyada çeşitli sıklıklarda şiddet olaylarının yaşandığına şahit olunmaktadır. Son derece karmaşık ve çok boyutlu bir kavram olan şiddet olgusu; kökeni, kelime anlamı ve tanımlarından yola çıkılarak anlaşılmaya çalışılmaktadır. (Hobart , 1996, s.55)

Şiddet, Latince “violentia” sözcüğünden gelmektedir. Violentia şiddet, güç, sert ya da acımasız kişilik demektir. “Violare” fiili ise şiddet kullanarak davranmak, değer bilmemek, kurallara karşı gelmek anlamını taşımaktadır. Türkçe’ye Arapça’ dan geçen şiddet tanımı hakkında Türk Dil Kurumu Sözlüğünde (TDK) ilk anlam olarak “bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik” olarak tarif edilmektedir.

Günlük kullanımda ise şiddet terimi sıklıkla, insanların diğer insanlara karşı saldırgan davranışını tanımlamak için kullanılmaktadır (Dursun, 2011, s.10).

Türkçe-Fransızca Büyük Sözlük (Grand Dictionary)' te şiddet *violentia* kökünden gelerek, “insanların ve nesnelerin kaba kuvveti, yamanlık, zorluk, birine karşı zor kullanmak, ırza geçmek, kirletmek” anlamlarında kullanılmaktadır. (Kocabay, 1990, s.662)

Oxford English Dictionary' de şiddet; “bedene zor uygulama”, “bedensel zedelenmeye neden olma”, “kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama”, “bozma ya da uymama” gibi anlamları içermektedir.

Çeşitli araştırmacılar tarafından yapılmış şiddet tanımlamaları arasında Reiss ve Roth (1994) ile Gelles ve Straus' un (1990) çalışmalarında “niyet ve zarar verme” kavramlarının ön plana çıktığı görülmektedir. 1973 yılında Bandura' nın yapmış olduğu tanım ile uyumluluk gösteren Gelles ve Straus' un tanımlarında şiddet “bir insanı fiziksel olarak incitme niyeti veya algılanan niyeti ile yapılan eylemlerdir” şeklinde ifade edilmiştir. (Gelles ve Straus, 1990, s.145).

Reiss ve Roth' a göre ise bu tanım eksiktir. Ona göre bir davranışın şiddet olarak tanımlanabilmesi için fiziksel bir incinme şartı yoktur. Onlar, insanların başka insanlara karşı bilerek/kasıtlı olarak; acı veren bir durum yaratan tehdit, deneme veya gerçek davranışlarını da şiddet olarak görmektedir. (Ünsal, 1996, s.29).

Daha bütünlüklü ve kabul gören bir tanımla Dünya Sağlık Örgütü şiddeti; “bireyin kendisine, başkasına, belirli bir topluluk veya gruba yönelik yaralama, ölüm, fiziksel ve duygusal zarar, bazı gelişim bozuklukları veya yoksunluklar ile sonuçlanabilen, tehdit ya da fiziksel güç kullanma” olarak tanımlamaktadır (Ergil, 2001)

Şiddetle ilişkili bir diğer terim saldırganlıktır. Saldırganlık hâkim olmak, yenmek, yönetmek amacıyla güçlü, şiddetli, etkili bir hareket, fiil, işlem, bir işi bozma, engelleme, boşa çıkarmaya karşı düşmanca, yaralayıcı, hırpalayıcı veya tahrip edici (yıkıcı, yok edici) amaç taşıyan bir davranış olarak tanımlanır.

Şiddet ise insanda doğal olarak var olduğu kabul edilen saldırganlık eğiliminin bireysel ya da toplumsal boyutta, ancak diğerine zarar verecek biçimde dışa vurulması, yansıtılması olarak tanımlanır. (Eken, 1996, s.408).

2.2.4. Öfkenin Sonuçları

İnsanoğlunun doğumundan yaşamının sonlanmasına kadar ve gelişim döneminde karşılaştığı durumların ve engellemelerin öfke duygusunun gelişmesine yol açtığı düşünülmektedir. Çocukluk dönemine geçişle birlikte öfke duygusu bireyde köklü olarak yerleşmeye başlar. Çocukluk döneminde eğitim hayatının başlaması, terbiye ve düzen sisteminin çocuğun istekleri geri plana itmesi karşısında çocuklar bu dönemde öfkelenebilmektedirler. Ergenlik döneminde ise, aileden bağımsız olarak var olma isteği, güvensizlik, duygu yoğunluğundaki artış, ailenin isteğine duyulan ihtiyaç, çatışma ve öfke duygusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yetişkinlik döneminde ise, hayat şartları, sorumlulukların artması, kendi ayaklarının üzerinde durma çabası ve çoğu zaman toplum tarafından kabul görmeme yani reddedilme korkusu, bireylerin yetişkinlik döneminde öfke duygusunun oluşmasına neden olabilmektedir. Orta yaşlardan ileri yaşlara doğru ilerledikçe, gelecek endişesi, güvensizlik, belirsizlik, yaşın getirmiş olduğu sınırlamalar öfke duygusuna neden olmaktadır (Yeğin, 2010, s.242).

Öfke kavramı, insanın doğumuyla ortaya çıkan ve yaşamımızın ilk yıllarında gelişen, çocukların veya gençlerin gündelik yaşamlarında çok sık oluşan, doyurulmamış arzularla, istenmeyen sonuçlara ve karşılanamayacak beklentilere karşı verilen son derece doğal, evrensel, saldırganlık ve şiddet içermeyen duygusal bir tepki olarak tanımlanabilir (Albayrak ve Kutlu, 2009, s.58).

Berkowitz (1993)'e göre ise öfke duygusu, bir hedefe yönelik olmayan, hırçın duygular, bilinç dışı oluşan tepkiler, mimikler, hatırlamanın keyif vermediği anın yaşandığı sırada zihinde canlanan fikirler ve resimler gibi iç dünya da yaşanan psikolojik reaksiyonların sonucu olan tatsız bir duygu durumdan kaynaklanır. Tüm bu kombinasyonların birleşimi neticesinde öfke bu kombinasyonların dışarıya yansıma şekli olarak ifade edilebilir (Berkowitz, 1993, s.134)

Öfkenin sonuçları; düşünsel, davranışsal ve fizyolojik olmak üzere üç boyutta değerlendirilebilir. Öfkenin fizyolojik boyut olarak; bireyin çabuk kızması, agresif davranışlar sergilemesi, huysuzluk göstermesi, çabuk alınganlık göstermesi, aşırı tepki vermesi, kan şekerinin yükselmesi, tansiyonunun yükselmesi, nabız artışı, nefes alıp verme sıklığı oluşması, kaslarda gerilme gibi oluşan değişimlerdir. Düşünsel boyut olarak; zihinsel tepkiler, unutkanlık, dikkatsizlik, uykusuzluk, halsizlik, isteksizlik, yoğunlaşma bozukluğu ve performans düşüklüğü gibi durumlardır. Davranışsal boyut olarak da; madde kullanımı, alkolizm, sigara tiryakiliği, huzursuzluk, uykusuzluk, stres, acelecilik, ilaç kullanımı ve aşırı yemek yeme gibi durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Tatlılıoğlu ve Karaca, 2013, s.77).

Öfke duygusu hemen hemen her bireyin aklında olumsuz bir duygu olarak yerleşmiş ve öyle de kabul edilmiştir. Ancak bireyin öfkelenmesi sonucu ortaya çıkan enerjiyi doğru bir şekilde kullandığında bireye güçlü, dinamik, azimli, kararlı olma ve olaylara hâkim olma duygusunu yaşatır. Bu da bireyin kişiliğinin gelişmesine katkı sağlar. Ayrıca öfkenin ortaya çıkması ile bireyin savunma mekanizmaları uyarılır. Öfkenin kişiyi olası tehdit ve tehlikelere karşı uyarıcı, koruyucu ve harekete geçirici işlevleri vardır. Öfke duygusu bireyin yaşamı için önemlidir. Canlılar hayatlarını devam ettirebilmeleri için kendilerine yönelik saldırı ve tehlikelere karşı kendilerini koruma, tehlikelere karşı uyanık olma ve varlıklarının devamını sağlamak için saldırma içgüdülerine sahiptirler. Bu ise canlıların yaratılış özelliğinde var olan genetik ve fizyolojik bir durumdur (Tatlılıoğlu ve Karaca, 2013, s.98).

Öfke duygusu bireyde anî hareketler sağladığından iletişimde hazır cevap vermelerini sağlamaktadır. Bireyin hatalarını düzeltmesinde ve hatalardan uzaklaşmasında motivasyon ve güç sağladığını da ifade edebiliriz. Öfke duygusu bazen önemli anlarda veya bir şeyi telâfi etmede kurtarıcı rol de üstlenebilir. Bazen de bireyin iyi, güzel ve doğru düşünmesini ve hissetmesini sağlar.

Öfke duygusu birey üzerinde tatmin duygusu oluşturarak bireyin fiziksel ve ruhsal rahatlamasını da sağlamaktadır. Öfkenin olumsuz sonuçlarının başında şiddet içerikli davranışların ortaya çıkmasına neden olması gelir. Şiddet içerikli davranışların öfkenin yoğunluğu ile yakından ilgisi bulunmaktadır. Yoğun öfke sonucunda bireyler fark etmeden kendilerine zarar verecek alışkanlıklar ve huylar edinmektedirler.

Buna örnek verecek olursak; yoğun öfke duygusuna giren birinin peş peşe sigara içtiğini söyleyebiliriz.

Öfke duygusunun devamlılığı ve yoğun hissedilmesi halinde uyuşturucu madde kullanma, yeme bozuklukları, uykusuzluk ve depresyon gibi belirtilerin görülmesi de muhtemeldir. Ayrıca yoğun olarak yaşanan öfke sonucu bireylerde stres ve gerginlik gibi ruh sağlığını etkileyen ve tehdit eden kalıcı problemler ortaya çıkmaktadır. Öfke, bireyler arası ilişkilere zarar verdiğinden dolayı olumsuz bir duygudur. (Navaro, 2000, s.107).

Bilimsel olarak değerlendirildiğinde literatürde öfkenin sonuçları sağlığımızı ciddi derece bozabilecek bazı neticeler ortaya çıkarabilmektedir. Bu sonuçlar bireyin sağlığını kısa vadede dahi ciddi anlamda olumsuz etkileyebilecek olan fiziksel, zihinsel ve davranışsal problem ve sonuçlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Öfke yıkıcı, zararlı ve saldırgan davranışlar içerdiğinden olumsuzdur. Öfke duygusunun amacı dışında kötüye kullanılması da olumsuzluklar oluşturur. Sağlıksız öfkenin içeriğinde ve sonucunda bireyin kendisine, ailesine, başkalarına ve çevresine zarar verme olasılığı vardır. Sık öfkelenen bir bireyin vücudunda anî değişimler meydana gelir ve bu durum ileriki dönemlerde fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklara yol açabilir. Öfke, şiddet ve saldırganlık davranışına dönüşerek tehlikeli sonuçlara neden olabilir. Öfke duygusunun vücutta oluşturduğu enerji, bireyde ruhsal ve fiziksel olarak migren, mide rahatsızlıkları ve baş ağrıları gibi sağlık sorunlarına neden olabilmektedir. Öfke durumunda oluşan yüksek ses, karşıdaki muhatap bireye yapılan hakaret, kaba davranış, hoş olmayan hareketler ve saldırgan davranışlar bireyin benliğine zarar verir. Ayrıca kontrol edilemeyen öfke bireyler arası ilişkilere zarar verdiğinden, toplumsal bütünleşmeye engel olmakta ve kutuplaşmalara neden olmaktadır. Bunun sonucunda ise toplumdaki bireylerde güven kaybı, şüphe, korku, endişe, sevgi ve saygı yoksunluğu ve değersizleşme düşünceleri oluşabilmektedir. (Vostanis, 2014, s.56).

2.2.5. Öfke Kontrolü

Öfke duygusu günümüz insanı için büyük bir sorun teşkil etmektedir. Öfkeyi belirli bilişsel, algısal çarpıtmalarla ve yetersizliklerle ilişkili olumsuz ve fenomenolojik bir duygu durumu olarak tanımlamaktadırlar.

Öfke hoş olmayan bir olayın kaynağı olarak algılanan kişi ya da duruma yönelik düşmanlığın uyarılması ile yaşanan öznel olumsuz bir duygudur (Çivitçi, 2012).

İletişim bireylerin çevreyle uyum içinde olabilmeleri için en gerekli sosyal becerilerden biridir. İletişim, insanlar arası ilişkinin ve hayatın temelini oluşturur. Aile içi ilişkiler, arkadaşlar arasındaki ilişkiler, öğretmen öğrenci arasındaki ilişkiler, iş çevresinde kurulan ilişkiler gibi çevreyle ve toplum ile oluşturulan ilişkinin sürdürülmesi ve gelişimi kişinin iletişim becerisiyle olur. Kişi, deneyim ve bireysel düşüncesini bir başkasıyla paylaştığında ilişki güvenli bir hal alır (Özgüven, 2001).

Karataş (2008) öfkeyi; karşılanmamış istek ve beklentiler ile nahoş sonuçlara gösterilen duygusal bir tepki olarak tanımlamaktadır. Literatürdeki öfke tanımlamalarına bakıldığında öfkenin bazı araştırmacılar tarafından olumsuz bazıları tarafından ise olumlu bir duygu olarak tanımlandığı görülmektedir.

Sukhodolsky, Kassinove ve Gorman (2004) öfkeyi; rahatsız hissetmekten hiddetlenmeye kadar değişen duygusal deneyimleri, sosyal içe çekilmeden fiziksel agresyona kadar değişen davranışsal örüntüleri, suçlama ve zihinsel ruminasyon gibi bilişsel olguları içeren bir duygu olarak tanımlamakta ve öfkenin bilişsel eksiklik ve bozulmalar ve de işlevsel olmayan davranışlarla ilişkili öznel, olumsuz hissetme durumu olduğunu bildirmektedir.

Berkowitz (1993) de aynı doğrultuda öfkeyi; kesin bir amacı olmayan, bireyde sözel saldırıyı, psikomotor; psikolojik ya da fiziksel tepkileri tetikleyen ve olumlu sonuçlar doğurmayan duygu olarak tanımlamıştır (Akt. Albayrak Sargın, 2008). Bu tanımlamalarda öfke olumsuz bir duygu olarak ifade edilse de öfkenin, agresiflik ve düşmanlık gibi olumsuz bir duygu değil aksine normal ve evrensel bir duygu olduğuna

işaret eden tanımlamalar da yapılmaktadır ve öfke duygusunun, olumlu şekilde ifade edildiğinde sağlıklı bir performans olarak değerlendirilebileceği belirtilmektedir (Cenkseven, 2003).

Öfke bir taraftan diğer duygularla benzer şekilde doğal bir duygudur ve doğru ifade edildiğinde kişilerarası iletişimi düzenlemektedir (Saylan, 2003; Akt. Karataş, 2008).

Ancak diğer taraftan engellenme, saldırıya uğrama, tehdit edilme, yoksun bırakılma gibi koşullar altında hissedilen ve bu koşullara yol açan duruma ya da kişiye yönelik agresif davranışlara ve bireylerin okul ve iş hayatlarında problemlere yol açabilen olumsuz bir duygudur (Budak, 2000; Akt. Karataş, 2008)

Spielberger'in (1988) öfke ile ilgili analitik modeli, öfkenin deneyimlenmesi ve öfkenin ifade edilmesi arasında ayırım yapmaktadır. Bu modelde, öfke deneyimi; süre ve yoğunluk açısından farklılaşan öznel bir deneyim olarak görülür. Öfkenin ifade edilmesi ise; öfkeyi dışsal olarak gösterme, öfkeyi baskılama ya da aktif olarak öfkeyle başa çıkma olmak üzere bireyin öfke üzerinde etkili olan 3 eğilimi olarak görülür. Bununla birlikte Spielberger ve diğerleri (1983) öfke, düşmanlık ve agresyon gibi birbiriyle ilişkili kavramların arasındaki sınırların net olmadığını ve bu üç kavramın kolektif AHA (öfke, düşmanlık, agresyon) sendromu içerisinde bütünleştirilebileceğini ileri sürmüştür. Öfke-Düşmanlık-Agresyon sendromunda yer alan öfke kavramı; duygusal durumu, düşmanlık içeren tutumu, agresyonu ve açık zararlı davranışları ifade eder (Akt. Sukhodolsky, Kassinove, ve Gorman, 2004).

Bu modeller Bandura (1973)'nin sosyal öğrenme modelinden ve D'Zurilla & Goldfried (1971)'in problem çözme modellerinden ve Kelley (1972)'nin nedensel atıflarından doğmuştur (Akt. Sukhodolsky, Kassinove, ve Gorman, 2004).

2.2.6. Öfke İfadesi: Şiddet

İfade edilemeyen öfke yavaş yavaş yok olmak yerine içeride birikmektedir. Bu durum depresyon, suçluluk ve yalnızlığa neden olabileceği gibi, fizyolojik rahatsızlıkları da beraberinde getirebileceği düşünülmektedir (Atkıncı Elmas, 2009).

Aynı zamanda, cinsiyete, yetiştirilme tarzına, yaşanılan kültüre, öfkenin neden olduğu kişi ya da duruma göre de farklılık göstermektedir (Uslu, 2004). Öfkenin dışı vurumu sosyal ilişkilerde çatışmalara neden olabilmekte ve kişiyi saldırıya açık hale getirebilmektedir (Aydınlı, 2014).

Öfkenin içe yönelmesi ise saldırganlığın içe döndürülmesine ve öfkenin içeride kalmasına neden olmaktadır. Bu durum bireyi çürütmekte, depresyon ve suçluluk duygusuna yol açmaktadır (Burns, 1980).

Bazen birey, geçmişteki öfke duygusunun hâkim olduğu durumları anımsarken rahatsızlık duymaktadır. Bu, özellikle bireyin öfkesini kontrol edemediği ve açık bir biçimde ortaya koyduğu durumlarda görülmektedir (Atkıncı Elmas, 2009). Genellikle kaçınılan ve istenilmeyen bir duygu olarak görülen öfke, doğru bir şekilde ifade edilemediğinde, bireye ve bireyin diğerleriyle olan ilişkilerine zarar vermektedir (Atkıncı Elmas, 2009).

Psikoloji tarihindeki ana kuramların öfkeyi yalnızca bir duygu olarak ele almadığı görülmektedir. Öfke, saldırganlık ve düşmanlık kavramları arasında farklılık olduğu vurgusunu yapan kuramların yanı sıra özellikle psikanalitik ve sonradan revizyona tabi tutulsa da ilk ortaya çıktığı zaman itibarıyla engellenme-saldırganlık kuramı ile öfke ve saldırganlık kavramları birbirlerinin yerine kullanılmışlardır. Bu kuramlar saldırganlığın kökeninin biyolojik olduğunu savunur. Oldukça geniş biçimde saldırganlık konusunu ele alan sosyal bilişsel kuram ise saldırganlığın gözlem yoluyla öğrenildiğini, engellenen davranışların öfke duygusunu ortaya çıkarsa bile her durumda öfkenin saldırganlığı doğurmayacağını savunur (Miller, 1969)

Psikanalitik Kuram: Psikanalitik kurama göre insan davranışlarının çoğu içgüdüler tarafından belirlenir. Freud, içgüdüleri yaşam ve ölüm içgüdüleri olarak ikiye ayırmıştır. Yaşam içgüdüleri hayatın devamını sağlar; açlık, susuzluk, cinsellik bu gruptadır.

Freud (1993) yaşam içgüdülerini çalıştıran enerjiye Libido adını vermiştir. Yaşam içgüdülerine karşıt ölüm içgüdüleri ise yıkıcı bir içgüdüdür. Ölüm içgüdülerinin en önemli türevi saldırganlıktır.

Çevreye yönelmiş olan saldırganlık esasında insanın kendisine yönelmiş yıkıcı eğilimlerdir. Çünkü insanda bilinçdışı bir ölüm isteği vardır. Yaşam içgüdüğü tarafından bu yıkıcılık engellendiği için insan saldırganlığını çevreye yöneltmektedir. Yaşam içgüdüğü ölüm içgüdüğü engelleyemez, yıkıcılık kişinin kendisine yönelirse intihar gerçekleşir. Yaşam ve ölüm içgüdüğü bir arada denge sağlamaktadır.

Freud, saldırganlığı ölüm içgüdüğüünün dışı yönelmiş şekli olarak açıklamaktadır. Psikanalitik kurama göre saldırganlık insan doğasının bir parçasıdır (Freud, 1993).

Kişinin doyumunu engelleyen ve tehdit eden durumlar saldırganlığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Burada temel nokta var olma ve yaşama içgüdüğüdür. Birey herhangi bir şeye gereksinim hissettiğinde, hissedilen bu gereksinimin boyutu orantısında vücudu enerji ortaya çıkarır ve ortaya çıkan bu enerjinin doğal yollardan atılması gerekir. Bu enerji atılmadığı ve içeride tutulduğu zaman ise insanda öfke ve saldırganlık duygusu oluşur (Freud, 1993). Özetle, Freud'a göre saldırganlık; insan doğasının ayrılmaz bir parçasıdır. Saldırganlık, bütünüyle yok edilemez ancak farklı alanlara kanalize edilebilir.

Engellenme-Saldırganlık Kuramı: Freud'cu geleneğin izinde giden ve 1939'da John Dollard, Leonard Doob, Neal Miller, O. H. Mowrer ve Robert Sears tarafından ileri sürülen engellenme- saldırganlık teorisinde saldırganlığın içgüdüğülerin zorunlu sonucu olmadığı, engellenmenin saldırganlığı ortaya çıkardığı savunulmuştur. Engellenme; isteklerin ve beklentilerin karşılanmaması, ulaşılmak istenen sonuca götürecek davranışın önlenmesi veya kesintiye uğraması durumunda ortaya çıkan duygusal bir durumdur. Ancak saldırganlığın yalnızca engellenmenin sonucu olduğu tezi oldukça eleştiri almıştır. Özellikle bilişsel davranışçı kuram; engellenmenin doğrudan saldırgan bir dürtü yaratmadığını, engellenme hoşı gitmeyen duygusal bir durum doğursa bile bu duygusal uyarılmışlık halinin uyarıcıya karşılık öğrenilmiş çeşitli davranış biçimlerinden birini ortaya çıkarabileceğini ileri sürmektedir. Yani insanların engellenme duygusu ile baş etme biçimi farklı olabilir. Bazıları engellenme karşısında saldırgan davranış sergileyebilirken, bazıları geri çekilme, boyun eğme ve kabullenme davranışları ortaya koyabilir, bazıları da olumlu ve yapıcı davranışlar gösterebilir (Bandura, 1973).

Nitekim bir dizi laboratuvar deneyi sonucunda Miller (1969), saldırganlığın engellenme sonucu ortaya çıkan davranışlardan biri olduğunu kabul etmiştir. Engellenme durumu ile karşılaşan birey, engellenen davranışa karşı ya kabul ya da ret seçenekleri ile karşı karşıya kalır.

Engellenmenin bazen istem dışı da olsa duyguları harekete geçirdiğini, bunun sonucunda da öfke ve saldırganlığın meydana geldiğini söyleyebiliriz. Engellenme sonucu oluşabilecek saldırganlık eğiliminin etkilerini başka bir davranış oluşturarak azaltabiliriz.

Sonuç olarak Spielberger ve Reheiser (2009) öfke duygusuna sürekli ve durumluk açısından yaklaşmıştır. Onlara göre durumsal öfke; bir hedefe yönelik davranışın engellenmesi veya haksızlığa uğradığı düşüncesiyle gerginlik oluşması, sinirlilik, kızgınlık ve hiddet gibi objektif duyguların yaşandığını gösteren duygu durumudur. Sürekli öfkenin ise durumsal öfkenin genelde ne sıklıkla oluştuğunu ve yaşandığını gösteren bir kavram olduğu ifade edilmiştir (Özer, 1994a).

Sürekli öfke; öfkelenmeye eğilimli olma durumunu, bir diğer ifadeyle kişiliğin bir parçası olma durumunu ifade eder. Öfkelenmeye eğilimli bireylerde öfke durumu zamanla kalıcı ve doğal hale gelebilir. Bu durumun süreklilik oluşturması halinde birey öfkesini kontrol etmede zorlanır ve öfkeli olduğunu kabul etmek istemez. Bazen birey kendi öfke ifade tarzının da doğru olduğu konusunda ısrarcı olabilmektedir. Bu tür bireylerde öfke ifade biçimi zamanla yaşam tarzı haline gelebilir ve davranışlarına yansıtılabilir.

2.2.7. Şiddetin Tanımı

Şiddet, insanın yaşamında farklı boyutlarıyla karşısına çıkan bir sorundur. Daha önceden yaşamın gerekli bir parçası kabul edilen şiddet olgusu, insanın varoluşuna dayanan ve insanlık tarihi kadar eski olan bir kavramdır. (Bolat vd, 2011, s.150).

Şiddet olgusu birçok araştırmaya konu edilmiş ve farklı araştırmacılar tarafından buna ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmıştır.

Köken olarak şiddet *violentia* sözcüğünden gelmekte olup sert veya acımasız kişiliği ifade etmektedir. Fiil hali ise kurallara karşı gelmek, değer bilmemek, zor kullanarak davranmak anlamındadır. (Michaud, 1991, s.56). Şiddet, bir başkasına acı çektirmek ve ona kötülük yapmak amacıyla fizikî ve/veya psikolojik olarak eziyet etmek, zarar vermektir.

Şiddet, birey veya grup tarafından başka birey/bireylere fiziki güç kullanımını ya da tehdidini içerir. (Genç, 2017, s.410).

Başka bir araştırmada şiddet, güç ve baskı yoluyla kişinin bedensel, ruhsal ya da sosyal açıdan zarar görmesine sebep olan bireysel ya da toplu eylemlerin tamamı olarak tanımlanmıştır.(Şahin ve Dişsiz, 2009, s.265) Farklı boyutlarıyla karşımıza çıkan şiddeti, okuldaki şiddet olarak ele alındığında kavga, zorbalık, intihar ve cinayet davranışlarını içerdiğini ifade edilmiştir. (Bulut, 2008, s.135).

Köknel'e (2000) göre şiddet; öfke, kin, nefret, kızgınlık gibi duyguların etkinlik halinde olduğu saldırganlık türüdür. (Köknel, 2000, s.54). Genel anlamı ile sert, kaba davranışı ve aşırı duygu durumunu ifade ederken özel anlamında zarar verici eylemleri, bireye ve topluma zarar veren etkinlikleri tanımlar.

Şiddet üzerine yapılmış birçok tanımı dikkate alarak şiddeti tanımlanırsa; bireylerin veya grubun başka bir bireye çeşitli olumsuz duygularla fiziksel, cinsel, sosyal ve psikolojik zarar vermesi, onları geri bırakması, yoksun bırakması olup istismar, intiharı da içeren çeşitli saldırganlık eylemleridir.

Genel yaygın görüşe göre şiddet, kullanımı öğrenilmiş bir davranış olarak kabul edilmektedir. (Genç, 2017).

Birçok araştırmada şiddet ile saldırganlığın farklı olgular olduğundan, ancak anlatımda iç içe kullanılıp birbirini kapsadığından bahsedilir.

Bu konudaki ortak düşünce, saldırganlığın şiddeti kapsadığı ve daha çok hâkim olanın, saldırganlığın fiziksel yönünü şiddetin oluşturduğu düşüncesidir.

Ayan (2007), güç ve saldırganlık kavramlarının şiddetle doğrudan ilişkili olduğunu, gücün saldırgan bir eğilim içinde bireye, gruplara veya daha genel anlamı ile topluma kullanılmasına şiddet denildiğini belirtir. Saldırganlık, diğer kişi/kişilere zarar verme maksadı taşıyan herhangi bir davranıştır. (Akman, 2013, s.78). Saldırganlığın tüm biçimleri şiddet olmamakla birlikte tüm şiddet biçimleri bir saldırganlıktır. (Çetin, 2004, s.35).

Reiss ve Roth (1994) çalışmalarında yetişkinlikteki şiddet davranışlarının, çocukluk yaşlardaki saldırgan davranışlar ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. (Reiss ve Roth, 1994, s.53)

Tsytsarev ve Callahan (1995) ise şiddet içeren davranışların gelişiminde yer alan çeşitli psikolojik mekanizmaların, isteklerin ve ilgili motivasyonların altında yatan temel hayal kırıklıklarının araştırılması amacıyla şiddet davranışının aşağıdaki şekillerde ele alınabileceğini belirtmişlerdir. (Tsytsarev ve Callahan, 1995, s.102)

- Bir gerginlik azaltma aracı olarak; öfke, kızgınlık gibi duygular şiddet dürtüsü ile ortaya çıkar ve şiddet yoluyla bu gerginliği azaltma yoluna gidilir.
- Geçici bir özsaygı aracı olarak şiddetin kişi tarafından özgüven, büyüklük ve iktidar elde etme amacı ile kullanılmasıdır.
- Duygusal durum dönüşümü ve duyum arayışının bir aracı olarak, duygusal boşluktan ve can sıkıntısından uzaklaşmak için alışılmadık bir duygusal deneyim elde edilmesidir.
- Telafi aracı ya da yerine koyma amacıyla kullanmak, temel ihtiyaçlardan kaynaklanan hayal kırıklığı, kızgınlık ve gerginlik sonucu şiddeti başkalarına ve sık olmamakla birlikte kendilerine yönlendirmesidir.
- İletişim aracı olarak şiddet, belirli özgül alt kültürlerin (suçlular, ilaç veya alkol kullanıcıları vb.) ayrılmaz bir parçası olarak görülerek grupta ilişki kurma ve kişilerarası ilişkiler hiyerarşisi kurma aracı olarak kullanılır.

Ayrıca şiddetin bu gruplar içindeki karmaşık duygusal ilişkileri önemli ölçüde basitleştirdiği düşünülmektedir. Fiziksel ve psikolojik şiddet iletişim aracı rolü ile başkalarını yönlendirmede kullanılıp zor hedeflere daha kolay ulaşılmasını sağlamak amaçlı olarak da kullanılmaktadır.

2.2.8. Uygulanışına Göre Şiddet

Şiddet literatürde genel itibariyle fiziksel şiddet, duygusal-psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve ekonomik şiddet olarak sınıflandırılmıştır.

2.2.8.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet bir insana vurmak, zarar verici yönde itmek ve çekmek, el-kol bükme, tokat atmak, yumruklamak veya bir insanın bedeninde sigara söndürmek, saçını çekmek, ısırma, tükürme gibi çeşitli şekillerde kendini gösterebilir. Fiziksel şiddetin, daha hızlı yaptırım, etkili ve geri dönüşlü olması nedeniyle erken sonuç almak isteyenlerin diğer şiddet türlerine oranla bu türü daha çok gösterdiği belirtilmektedir. (Genç, 2017).

2.2.8.2. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet insanın maddi olarak güçlenmesini engellemek, para vermemek, parasını veya malını elinden almak gibi eylemlere yönelik şiddet uygulanmasıdır.

Ekonomik şiddet; paranın ve ekonomik kaynakların kişi üzerinde bir tehdit, kontrol etme ve yaptırım aracı olarak kullanılması şeklinde gerçekleşmektedir.

Bu tür davranışlar bize daha çok işyerlerinde uygulanan psikolojik taciz adı verilen ve daha çok ekonomik şiddeti içinde barındıran mobbing' i hatırlatmaktadır. Tınaz (2006) mobbing rahatsız edici davranışlarla ortaya çıkan zaman ilerledikçe acıya vermeye dönüşen ve olayların sarmal biçimde hız kazandığı çeşitli aşamalardan oluşan bir süreçtir.

Ekonomik şiddet sürecinin içerisinde aşağılama, alay, tehdit, şiddet, psikolojik taciz, vb. kişiyi yıldıma amaçlı yapılan bütün eylemler bulunmaktadır. Bunun dışında kişinin gelirine ve mal varlığına el koyma, kişinin para harcama özgürlüğünü ondan alma, kişiye az para verme ve az parayla yapılması mümkün olmayan işlerin yapmasını talep etme gibi durumlar söz konusudur.

Bunların dışında sağlık hizmetlerinden faydalanmasını engelleme, ailenin gelir-giderler ve tasarrufları konusunda kişiyi bilgilendirmeme, ortak mal-mülk ve miras gibi konularda ayrımcı davranma, çalışmayı reddederek kişinin gelirini harcama, aileyi ilgilendiren ekonomik konular hakkında kişinin fikrini almama gibi durumları da içermektedir. Bu gibi davranışlara maruz kalma kişilerde ekonomik güçsüzlük, özgüven kaybı, depresyon, duygusal gerilimler ortaya çıkmaktadır. (Gürkan, ve Coşar, 2009, s.19)

2.2.8.3. Duygusal Şiddet

Aşk, insanların duygusal yaşamı açısından vazgeçilmez kavramlardan birisidir. Çünkü insan, tek başına yaşayamayan, başka insanlarla birlikte var olan, samimi ilişkiler arayan bir varlıktır. Buna bağlı olarak yakın ilişki, bazen kişisel bir ilişki, kişisel ilişkilerin bir özelliği veya özel bir ögesi, bazen de bir insandan diğerine duyulan belirli bir duyguyu anlatmak maksadıyla söz konusu kavram kullanılmaktadır.

Burada önemli olan, aşk ya da yakın ilişki açısından her zaman “diğer” bir kişinin varlığının gerekli olduğudur. Duygusal ilişkiler insanların hayatında önemli bir yere sahip olmakla birlikte insanların yalnızlıklarını gidermekte de rol oynamaktadır. (Atak, ve Taştan, 2012, s.33)

Bütün toplum ve kültürlerde duygusal ilişkilerin yaşanması, bu tür ilişkilere dair alışkanlıklar, kişilerin algıları ve davranış biçimleri farklılık göstermektedir.

Örneğin kültüre bağlı olarak doğu toplumlarında duygusal ilişkilerin daha özel alanlarda yaşanması uygun görülüp kabul edilirken batı kültüründe genelde kesin sınırlardan ziyade açıkça yaşanmasında bir sakınca görülmemektedir.

Hangi coğrafi bölgede ve zaman diliminde olursa olsun duygusal ilişkiler, özellikle aşk, kişilerin tüm düşünsel ve duygusal süreçlerini, fizyolojilerini derinden etkilemekte olan bir görev üstlenmektedir. Her ne kadar kültüre, coğrafyaya, bireysel ve toplumsal farklılıklara göre farklılık gösterse de duygusal ilişkilerde ortak olan bir takım özellikler olduğu da bilinmektedir. (Özaydınlık, 2014, s.46).

Duygusal ve psikolojik şiddet, insanın duygularına yönelik gerçekleşerek, psikolojik durumuna zarar veren eylemleri içerir. Bağırarak, hakaret etmek, küçük düşürmek, korkutmak, hapsetmek, tehdit etmek, sevgiden mahrum bırakmak gibi eylemlerin bu şiddet türüne girdiğini söylemek mümkündür. (Collins, 2003, s.76).

Duygusal ilişkilerin özellikleri kadar ilişkileri etkilemekte olan iki önemli faktörü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi sevgidir. Maslow tarafından sevgi, sağlıklı ve sağlıklı olmayan sevgi şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Sağlıklı sevgi sahiplenici, bencil olmayan, doğal, estetik, ruh sağlığını artırıcı; aynı zamanda duygusal savunmaların, kaygı, kin ve kuşkuğun en az seviyede yaşandığı sevgi çeşididir. Sağlıklı sevgi ise bencil bir yapıya sahiptir. Sağlıklı bir sevgi kişinin kendisini gerçekleştirmesine imkân tanırken sağlıklı olmayan sevgi kişinin gelişimini engelleyebilmektedir. (Doğan, 2012, s.110). Bu noktada sevgi faktörünün hem kurulan ilişkileri hem de bireylerin kendisini doğrudan etkilemekte olduğu dikkat çekmektedir. Sevgi faktörünün bir diğer özelliği de ilgi çekici olmasıdır (Doğan, 2012).

Duygusal ilişkileri etkileyen diğer faktör ise bağlanma davranışıdır. Eğer çocukluk döneminde kişinin ihtiyaçları karşılanmış ve kişi değerli görülmüş ise kendisini bir ilişkide destek alacak şekilde sevmeye layık görmektedir. Tam tersi durumda ise, çocukluk döneminde onaylanmayan, beğenilmeyen kişiler kendilerini destek alamayacak kadar değersiz hissedebilmekte ve sevmeye layık olmadıklarını düşünebilmektedirler. Yani kişinin bağlanma davranışı, ilişkinin oluşmasında ya da oluşmamasında, sürdürülmesinde ya da sürdürülmemesinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır. (Eryorulmaz, 2012, s.77.)

Bağlanma, kişilerin hem kendilerini hem de ilişkilerinin durumlarını etkilemektedir. Konuyla ilgili araştırmalar, güvenli bağlanma davranışı gösteren kişilerin hem daha mutlu ve sadık duygusal ilişkiler yaşamakta olduklarını hem de

yaşadıkları ilişkide karşılaştıkları problemlere karşı daha yapıcı çözüm önerileri getirebildiklerini göstermiştir. (Eryorulmaz, 2012).

Sevgi ile bağlanmanın yakından ilişkili unsurlar olup, ilişkiler üzerinde büyük etkileri olduğu söylenebilir.

Öte yandan duygusal ilişkiler pek çok etmene göre farklılaşabilmektedir. Bireyin ilişkileri, içerisinde bulunduğu sosyal duruma, eğitime, yaşa, aile ortamına, siyasi ideolojilere ve dini inançlara bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir.

Konuyla ilgili gerçekleştirilen araştırmalar, üç temel etmenin önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bunlardan birincisi benzerliktir. Algılanan benzerlik, kişileri birbirlerine yaklaştırmakta ve ilişkinin uzun süreli olmasını sağlamaktadır. İkinci etmen tamamlayıcılıktır. Tamamlayıcılığın kişilerin eş seçiminde oldukça önemli bir rol oynadığı ifade edilmektedir. Üçüncü önemli etmen ise olumlu etkileşimlerdir. Uzun süreli olan ilişkilerde olumlu tarafların olumsuzlardan çok daha baskın olduğu belirtilmektedir. (Öngün, 2016, s.56). Çiftlerin düşünce, yaşam şekli, kültür, inanış olarak birbirine benzemesi, birbirlerinin eksik yönlerini tamamlamaları, ilişkilerindeki olumlu durumları artırmaları, olaylara bakış açılarını olumlu yönde kullanmalarını, ilişkilerinin uzun ve sağlıklı olmasına etki etmektedir. (Öngün, 2016).

Duygusal ilişkiler genellikle yetişkinliğe geçiş aşamasında daha yoğun görülmekte ve bu aşamada son derece etkili olmaktadır. Bu sebeple söz konusu dönem ile duygusal ilişkilerin bir arada incelenmesi de gerekmektedir. (Eryorulmaz, 2012).

2.2.8.4. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet bireyin cinselliğini isteği dışı kullanma, isteği doğrultusunda kullanmasına engel olma ve cinselliğine zarar veren eylemleri içerir. Cinsel ilişkiye zorlamak, bedenini taciz etmek, bireyin bedenine sevgi ve şefkat içermeyen şekilde dokunmak bu şiddet türünün örneklerindedir. (Gözütok ve Karacaoğlu, 2007, s.79).

Cinsel şiddet, Dünya Sağlık Örgütü'ne (2002) göre, cinsel bir davranış gerçekleştirme amacı taşıyan girişim, cinsel içerikli istenmeyen yaklaşımlar, yorumlar ya da ticari amaç için kişiyi cinsel anlamda kullanma, kurbanla olan ilişkisine bakılmaksızın iş veya ev gibi herhangi bir ortamda gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış olarak tanımlanmıştır. Bununla beraber kişiye uygulanmakta olan baskı fiziksel güçten farklı olarak şantaj, sindirme, işe almama ya da işten kovma gibi eylemleri de içerebilmektedir. (Yavuz, 2001, s.56).

Cinsel şiddetin içerisinde fiziksel eylemin dışında psikolojik baskı, mobbing gibi durumlar da yer alabilmektedir. Ayrıca kişinin rıza göstermekten aciz halde olduğu, örneğin uyuşturucu madde etkisi altındayken, sarhoşken ya da zihinsel olarak bulunduğu durumu kavrayamayacak vaziyetteyken kişiye cinsel olarak yaklaşmak, cinsel şiddet kapsamına girmektedir. Cinsel saldırı ise, genellikle erkeklerden kadınlara yönelik olup temelde cinsel doyum sağlamak amacıyla erkeğin kadını aşağılamak ve kadına hükmetmek amacıyla gerçekleştirdiği cinsel içerikli bir şiddet şeklidir. (Yavuz, 2001).

Cinsel şiddet de birden fazla boyutta uygulanabilmektedir. Ayrıca bilindiği üzere özellikle kadınlar cinsel şiddet açısından daha fazla risk altındadırlar. Kadınların maruz kaldıkları cinsel şiddetin oranları incelendiğinde, yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular durumun ne kadar ciddi olduğu göstermektedir. Ancak cinsel şiddet olaylarına karşı toplumun olumsuz tutumu ve toplumda cinselliğin tabu olarak kabul edilmesi, cinsel şiddet mağduru olan kadının faili tarafından kendisine yeniden zarar verileceğinden korkması ve toplum tarafından maruz bırakılacağı damgalanma nedeniyle cinsel şiddet vakalarının çoğu devlet kurumlarına bildirilmemektedir. Bu sebeple cinsel şiddet vakalarının bilinenden çok daha yüksek oranlarda olduğu tahmin edilmektedir.

Toplumun konuyla ilgili önyargılı tutumları, mağdur durumdaki kadının ikinci kez aynı mağduriyeti yaşamasına neden olabilmektedir. (Çamaş ve Meşe, 2016, s.78).

Toplumun cinsel şiddete karşı tavrının kişi üzerindeki etkisi oldukça dikkat çekicidir. Bu durum söz konusu mağduriyetleri yaşayan bireylere karşı takınılması gereken tutum üzerinde çok hassas davranmak gerektiğini hatırlatmaktadır. (Yavuz, 2001).

2.3. AİLE İÇİ ŞİDDET

Aile içi şiddet olayları daha çok kadın, çocuk ve yaşlıları etkilemekle birlikte, erkek aile bireyleri de şiddette maruz kalabilmektedir. Erkeğe yönelik şiddet genellikle evin dışında oluşurken, kadınlar daha çok aile bireylerinin ya da eşlerinin uyguladığı şiddete maruz kalmaktadır. Çocuğa yönelik şiddet genelde çocuğun ailesi ya da ondan sorumlu diğer kişiler tarafından uygulanır. Şiddet kurbanı olan yaşlıların tipik özelliği sağlıklarının kötü oluşu ve yaşamak için başkalarına muhtaç olmalarıdır. Şiddeti uygulayan kişi ise genellikle yıllardan beri ona bakan bir akrabasıdır. (Çamaş ve Meşe, 2016, s.36)

Ataerkil ve/veya kısmen anaerkil toplum yapısı şiddet üretmektedir. Çünkü bu yapı aile bireylerinin sağlıklı iletişim, yaşam üretim ilişkileriyle toplum yapısını bozarak, şiddetin en önemli kaynağını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, özellikle toplum kültürünün şiddete boyun eğme anlayışını desteklediği açıkça gözlemlenen bir vakıadır. (Yavuz, 2001).

Çocukların ve gençlerin şiddete karşı duyarsızlaşma noktasına geldiği ve bunun giderek toplum sağlığının geleceğini önemli bir biçimde etkilediği kabul edilen son yıllarda, şiddetin insanlarımız arasında giderek kabul gördüğü, olağan sayılmaya başlandığı ve hatta özenilip tercih edilen bir toplum haline gelmeye başladığı tespit edilmektedir.

Çocuklar tarafından aile içinde veya aile dışında gerçekleştirilen şiddetin nedeni ise, adeta bir kısır döngü gibi, daha önce çocuklara yönelik olarak gerçekleştirilen şiddet, istismar ve özellikle de aile içinde yaşadığı şiddet eylemleri olduğu, özellikle sokağa ve buna paralel suça itilmiş çocukların geçmişlerinde hep cinsel veya fiziksel bir istismara maruz kaldıkları belirtilmektedir.

Çocuklara karşı gerçekleştirilen cinsel istismarın nedenlerinden bazıları ise, ülkemiz açısından toplumumuzun büyük bir kısmının kapalı-muhafazakâr bir toplum olması, çocuğun bağımsız bir birey olarak algılanmaması, çocukları korumaya ve rehabilite etmeye yönelik ciddi bir devlet koruma politikasının olmaması, devlet ve sivil toplum örgütlerinin yeterli önlem almaması ve hizmet vermemesidir. (Öztürk, 2017, s.51; Tekin, 2011, s.21)

Aile içinde kadına yönelik şiddetle çocuklara yönelik şiddet arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Yani bir evde aile içi şiddet varsa, o evde yüksek ihtimalle çocuklar da şiddet görmektedir.

Şiddet ortamında büyüyen bebekler, kendilerine bakan kişilere, yani annelerine kardeşlerine duygusal olarak bağlanmakta zorluk yaşayabilirler. Bebeğin büyümesinde hayati öneme sahip olan bu bağlanma gerçekleşmediği bazı ileri durumlarda, çocuğun gelişimi tamamen durabilir.

Okul öncesi çocuklarda gelişim süreci tersine işleyebilir, çocuklar kâbus görebilir ya da uyuma güçlüğü çekebilirler. Okul çağındaki çocuklar ise depresyon, kaygı, korku gibi farklı psikolojik problemler yaşayabilirler, akranlarına karşı şiddet gibi sorunlu davranışlar gösterebilirler. Şiddet görerek büyüyen çocuklar, ileriki yaşamlarında problemlerle ilişkiler yaşama riskiyle karşı karşıyadır. Onların gelecekte kuracakları ilişkilerde şiddetin ve istismarın yaşanma olasılığı, akranlarına oranla daha fazladır (Sarıhan, 2014, s.148)

Aile içi şiddetin yaygınlığını metaanaliz ile inceleyen bir çalışmada farklı kültürler ve alt kültürler karşılaştırılmıştır (Alhabib, Nur ve Jones, 2010). Araştırmada aile içi şiddetin kimi kültürlerde %78'e varan oranda görülebildiğine dair sonuçlar ortaya çıkmakla beraber dünya genelindeki yaygınlık oranı %37-50 arasında bulunmuştur. GarciaMoreno, Jansen, Ellsberg, Heise ve Watts (2006)'ın 10 ülkede 15 ayrı bölgede gerçekleştirdiği çalışmada eşten fiziksel şiddet görme oranı %13-61 arasında (çoğunluk %23-49 arasında) bulunurken, ağır şiddet görme oranı %4-49 arasında bulunmuş, cinsel taciz oranı ise %6-59 arasında (çoğunluk %10-50 arasında) bulunmuştur. Nikaragua'da gerçekleştirilen toplum kökenli anket çalışmasında da benzer sonuçlar bulunmuş, ayrıca kadınların %71'i duygusal şiddet gördükleri belirtilmiştir (Ellsberg, Peña, Herrera, Liljestrand ve Winkvist, 2000).

Aynı çalışmada; kadınların %21'i ise üç çeşit şiddeti de gördüklerini belirtmiştir. Gerçekleştirilen nitelik analizlerinde de kadınların duygusal ve cinsel şiddete maruz kalırken buna fiziksel şiddetin de eşlik ettiği bulunmuştur.

Türkiye’de aile içi şiddet yaygınlığını inceleyen çalışmalarda kadınların % 39’u fiziksel şiddet mağduru olduğunu, %44’ü duygusal şiddet mağduru olduğunu, %15’i ise cinsel şiddet mağduru olduğunu belirtmiştir (Jansen, Yüksel ve Çağatay, 2009).

Edirne şehir merkezinde yaşayan kadınların eğitim, çalışma durumları ve yaşlarına göre tabakalı örnekleme oluşturularak dâhil edikleri çalışmada şiddet yaygınlığı fiziksel şiddet için %30,4, psikolojik şiddet için %54,6, cinsel şiddet için %6,3, ekonomik şiddet içinse %19,3 olarak bulunmuştur (Güleç Öyekçin, Yetim ve Şahin, 2012).

Bölgesel düzeyde yürütülen farklı bir çalışmada da benzer sonuçlar bulunmuştur (Naçar, Baykan, Poyrazoğlu ve Çetinkaya, 2009). Her iki çalışma sonuçları Türkiye genelinde ve dünyada yürütülen yaygınlık çalışmaları ile paralellik göstermektedir. Aile içi şiddetin önemli araştırma ve çalışma alanları arasında yer almasında yaygınlığı kadar tekrar görülme olasılığının yüksek oluşu da önemli pay sahibidir (Browne, 1993; Lloyd, Farrell ve Pease, 1994; Farrell, 1992). Lloyd, Farrell ve Pease (1994) polis merkezine yapılan aile içi şiddet ihbarlarını inceledikleri çalışmada aynı evden yapılan tekrarlı şikayetlerin tüm şikayetlerin %62’sini oluşturduğunu bulmuştur.

Gelles, 1939 yılında yayımlanmaya başlayan Journal of Marriage and Family Dergisi’nde 30 yıl boyunca şiddet ile ilgili hiçbir makalenin yayımlanmadığına dikkat çekmiştir. Bu durum da tespitlerini kanıtlamaktadır. Bununla beraber Gelles, ABD’de aile içi şiddetle ilgili güvenilir bir istatistiğin 1960’lı yılların sonuna kadar yapılmadığına dikkat çekmiştir.

Ayrıca bilimsel veya popüler yayınlarda, aile içinde kadına, kocaya, ebeveynlere ve yaşlı kişilere yapılan şiddetin yer almadığını belirtmiştir. (Gelles, 1980, s.875).

Tüm bunlar 20. yüzyılın sonlara kadar aile içi şiddetin göz ardı edildiğini göstermektedir. Bu durum da aile içi şiddetin neden göz ardı edilmiş olabileceği sorusunu düşündürmektedir.

2.3.1. Aile İçi Şiddetin Nedenleri

Aile içi şiddet, aile üyeleri arasında yaşanan şiddet eylemlerini kapsamaktadır (Aksoy ve ark., 2004). Özellikle kadına ve çocuğa yönelik şiddet açısından ele alındığında Türkiye'nin de mücadele etmesi gereken önemli sosyal sorunlardan biri haline gelen aile içi şiddetin çeşitli nedenlerden kaynaklandığı görülmektedir

İçten ilişkilerin kurulduğu ve güven ortamının sağlandığı, birlikte kaliteli zaman geçirmekten hoşlanan aileler sağlıklı aile olarak tanımlanırken; bahsedilen olumlu işlevlerin sağlanamadığı aileler sağlıksız aile olarak tanımlanmaktadır. Sağlıksız ailelerde yaşayan aile üyeleri bir sorunla karşılaştıklarında iletişim kurmaktan kaçınmakta, sorun çözme aracı olarak şiddete başvurmaktadır (Gladding, 2015, s.46).

Yaş farkının fazla ve aile üyelerinin eğitim seviyesinin düşük olması, ayrımcılığın, cezaevi ve aldatma deneyiminin, alkol-madde kullanımının var olması, kültürel inançlar da aile içi şiddete neden olan faktörlerdendir. İşsizlik ve buna bağlı gelişen yoksulluk; psikiyatrik rahatsızlıklar, bireyin özgüveninin ve benlik saygısının düşük olması, dürtülerini kontrol edilememesi ve gücünü kötüye kullanılması de aile içerisinde şiddet yaşanmasına neden olmaktadır (Zara ve Page, 2008, s.37).

Şiddetin kuşaktan kuşağa aktarımı da kadına ve çocuğa yönelik şiddeti besleyen önemli bir nedendir. Aile içerisinde gözlemlenen, kimi zaman maruz kalınan şiddet aile üyeleri tarafından rol model alma ve öğrenme yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılarak şiddetin sürdürülmesine neden olmaktadır (Akt.: Murrell ve ark., 2007, s.116).

Toplumun erkek egemen yapısı, ataerkil düşünce doğrultusunda kadının erkeğin isteklerini yerine getirmesi ve erkeğe hizmet etmesi gerektiğine, erkeğin kadından daha üstün konumda bulunduğu ve daha fazla hak, söz sahibi olduğuna ilişkin görüşün benimsenmesi kadına yöneltilen şiddetin öncelikli nedeni olmaktadır (Akt.: Demir, 2000, s. 97).

Kadınların eğitim hayatına ve dolayısıyla iş yaşamına dâhil edilmemesi kadını güçsüzleştirmekte ve kadının savunmasız hale gelmesine neden olmaktadır.

Şiddetin ev içerisinde yaşanan olağan bir durum olarak kabul görmesi, kadınların ilgili mercilere ulaşamamaları, ulaşmaları durumunda nasihat edilerek evlerine gönderilmeleri de şiddete müdahale edilmesini engelleyerek şiddetin sürdürülmesine neden olmaktadır (Taşdemir Afşar ve ark., 2017, s. 91)

2.3.1.1. Bireysel Nedenler

Aile içi şiddetin nedeni olan şiddetin kuşaktan kuşağa aktarımı aynı zamanda şiddetin sonucu da olmaktadır. Şiddet geçmişinin olması, şiddet uygulama ve maruz kalma durumunu artırmaktadır (Appleford, 1989). Aile içerisinde şiddeti öğrenen erkek çocuk şimdiki yaşantısında veya yetişkin olduğunda şiddet uygulayabilmekte, kız çocuk ise çocukluğunda tanık olduğu veya maruz kaldığı şiddeti yetişkin olduğunda olağan karşılayabilmekte, eşi ile yaşadığı sorun dolayısıyla suçluluk hissedebilmekte ve şiddetin sürdürülmesine neden olabilmektedir (Akalin, 2010). Ancak bu durum, her çocuğun mutlaka şiddete yöneleceği ya da şiddet mağduru olacağı anlamına gelmemektedir. Erken yaşta evliliğe bağlı olarak birçok sorunla karşılaşmaktadır. Henüz fiziksel, psikolojik gelişimini tamamlayamamış çocuğun cinsel ilişki yaşaması travmalarla sonuçlanabilmektedir.

2.3.1.2. Toplumsal Nedenler

Şiddet, toplumsallaşma sürecinde çok az değişen hemen hemen tüm kültürlerde görülen yıkıcı bir davranış biçimidir. Şiddet zamana, topluma ve kültüre göre değişkenlik göstermekle birlikte evrensel bir insan davranışı olarak durmaktadır. İnsan şiddeti, toplumda kayda değer maliyetleri olan sık rastlanan bir görüngüdür. Şiddetin nereden kaynaklandığı sorusu tüm insanlığı ve özellikle de psikiyatristleri meşgul eden bir sorudur. Şiddet konusuna ilginin son yıllarda arttığı, konunun birçok disiplin tarafından farklı yanlarıyla ele alındığı görülmektedir.

Eşler; arasındaki yaş, statü ve kültür farklılıkları sebepleriyle sorun yaşayabilmektedirler. Ayrıca akraba ve komşuluk ilişkileri de ailelere zarar verebilmektedirler. (Aile Kurultayı, 1995, s.68)

Şiddet, kadının toplumda düşük bir statüde yer aldığı düşünülmesi ve kadının eğitimsiz olmasından kaynaklı ekonomik özgürlüğünü kazanabileceği iş hayatında yer alamaması sebebiyle ortaya çıkabilmektedir. (Köse, 2007, s.115). Toplumsal yapıyı şekillendiren kültür, bireyler üzerinde farklı etki göstermektedir. Toplumda benimsenmiş “kızını dövmeleyen dizini döver”, “dayak cennetten çıkmadır” gibi atasözleri şiddetin meşru olarak görülmesine neden olmaktadır. (Zara, 2008, s.81).

Kadınların eşlerinden şiddet görme riskleri, erkeklerin onlardan yaşça büyük olmaları durumunda artmaktadır. Buna karşın tam tersi bir durum da olabilmektedir. (Akbolat, 2013, s.19) İnsan, doğuştan şiddeti bilmemesine rağmen yaşam süreci içerisinde ait olduğu toplumsal ve sosyal çevreden şiddet davranışını öğrenebilmektedir.

2.3.1.3. Ailevi Nedenler

Toplum, aile üyelerinin rollerini şekillendirmektedir. Bu durum aile içindeki bağların sağlıklı olup olmasını da etkilemektedir. (Çakıcı, 2006, s.25) Kadın ve erkeğin farklı hayat tarzlarının olması anlaşmazlıklara ve sonunda şiddete yol açabilmektedir. Ayrıca çiftlerin aile büyükleriyle aynı evde yaşıyor olmaları da sorunlara ve şiddete sebep olabilmektedir. Bununla beraber erkek, ailesinde şiddet görmüşse kendisi de eşine şiddet uygulayabilmektedir. (Kardam, 2009, s.88)

Ailedeki iletişimin sağlıklı olması gerilimlere sebep olmaktadır. Kadının itaatkâr konumda olması, sessiz kalmasına ve şiddetin ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Şahin, 2005). Ailedeki ilişkilerin sağlıklı ve güçlü olmaları için sorumlulukların paylaşılması önemli görülmektedir. Ekonomik sıkıntılar ve iletişim eksikliği şiddeti ortaya çıkarmaktadır. (Çakıcı, 2006).

Kadınların çalışma hayatına dâhil olmaları, kadın-erkek eşitsizliği ve toplumdaki kalıp yargılar sebepleriyle engellenmektedir. Bu durum ekonomik ve fiziksel şiddete sebep olmaktadır. Maddi sorunlar, paylaşıldıklarında daha kolay çözülebilmektedirler. Bireylerin bunu göz ardı etmemeleri, duygu ve düşüncelerini birbirleriyle paylaşmaları evlilikleri daha sağlıklı hale getirmektedir.(Aile Kurultayı, 1995)

Erkekler, kadınların kendi hayatlarına müdahale ettikleri, kendilerinden izin almadan herhangi bir şey yaptıkları veya onların başka bir kadınla ilişkilerine tepki gösterdikleri durumlarda sinirlenip şiddete yönelebilmektedirler.(T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı , 2008)

Sevgi ve ilgi eksikliğinin şiddetin ortaya çıkmasında önemli bir etken olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, çocukları dövmenin ve kardeşler arasında yapılan ayrımcılığın da aile içi şiddetin oluşumunda etkili olduğu ortadadır.(Acar, 2012).

2.3.1.4. Ekonomik Nedenler

Çalışmaya engel olma ya da istemediği işte zorla çalıştırma, para bırakmama ya da çok az bırakma, evin ihtiyaçlarını karşılamama, paranın baskı amacı ile kullanılması, kazancı alma gibi davranışlar ekonomik şiddet olarak tanımlanmaktadır (Akt.: Fawole, 2008, s. 98)

Şiddet türleri birbirlerini doğurmakta ve beslemektedirler. İşsizlik sonucu ortaya çıkan ekonomik sorunlar yoksulluğa yol açmaktadırlar. Bu durum da kadınların eğitim ve gelişim olanaklarını kısıtlamaktadır. Ayrıca ailede ve toplumda yaşanan sorunlar kadınların şiddet görmelerine yol açmaktadırlar. (Adaçay, 2012, s.315)

Şiddetin ekonomik nedenlerle ortaya çıkması sonucunda kadınların insanca yaşama hakları ellerinden alınmaktadır. Bununla beraber kadınlar yoksullaştırılmaktadırlar. Ayrıca para kazanan kadınlar kazandıkları parayı kocalarına vermediklerinde fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar. Bu durum da kadınların psikolojik olarak olumsuz etkilenmelerine ve intiharlara yol açabilmektedir. (Gürkan vd., 2009, s.43).

2.4. Aile İçi Şiddet Kuramları

Aile içi şiddet kuramlarının en temel kuramı olarak sosyal öğrenme kuramı ön plana çıkmaktadır. John Dewey, insanların diğer bir insandan öğrenebildiğini ifade eden ilk kişidir. Dewey, sosyal etkileşim sonucunda bireyin kendi düşüncesini oluşturduğunu belirtmiştir (Williams, 2017). Lev Vygotsky ise gelişimin, sosyal ortamdaki etkileşimler sonucunda sağlandığını savunmaktadır (Mishra, 2013).

İnsan davranışının anlaşılabilmesi için davranış, kişisel faktörler ve çevre arasındaki karşılıklı etkileşime bakılması gerekmektedir. Bu karşılıklı belirleyicilik durumunda davranış, diğer kişisel ve çevresel faktörler bilişsel süreçler aracılığıyla birbirlerini iki yönlü etkileyerek gelecekteki davranışı belirlemekte ancak her birinin davranışa etkisi aynı olmamaktadır. Bireyin fiziksel özellikleri, inançları, hisleri, beklentileri ve amaçları davranışlarını şekillendirmektedir. İnsanların inançlarının, hislerinin, beklentilerinin sosyal etkiler ile değiştirilip geliştirilmesi de, kişisel faktörler ve çevre arasındaki karşılıklı etkileşimi yansıtmaktadır. İnsanlar sosyal statüleri ve rolleri ile çevrelerini etkileyebilmekte; çevrelerinden etkilenebilmektedir. Davranış ve çevre arasındaki karşılıklı etkileşimde, çevre bir davranışın hem nedeni hem de sonucu olmaktadır (Bandura, 1989).

Julian Rotter sosyal öğrenme kavramını ilk kullanan kişidir. İnsan, yaşantılarını etkileyebilme yeteneğine sahiptir. Fakat pekiştireçler ve dış uyarıcılar da insanların kişiliğinin oluşumunu ve davranışlarını etkilemektedir (Mearns, 2004). Albert Bandura ise yalnızca pekiştirme yoluyla değil, insan-çevre etkileşimi sonucunda da bir davranışın öğrenildiği ve bilişin öğrenme sürecinde etkili olduğu fikrini savunmaktadır (Bandura, 1969).

Aile; bireylerin gereksinimlerinin karşılandığı, sosyalleşme sürecine hazırlandığı sosyal bir kurumdur. Ebeveynlerin çocuğuna karşı olan tutum ve davranışları, çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Aynı zamanda aile şiddetin beslenmesinde, öğrenilmesinde ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında da önemli rol oynamaktadır. Şiddetin kuşaklararası aktarımı, kadına ve çocuğa yöneltilen şiddetin hem önemli bir nedeni hem de sonucu olmaktadır (Appelford, 1989).

Aile içi şiddet aile içerisinde ve/veya sosyal ortamda pekiştirme ve gözlem yoluyla öğrenilmektedir. Çocuklar aile içerisinde annesi ve babası arasındaki iktidar ilişkisini içselleştirerek öğrenmekte; çoğunlukla kendisi ile aynı cinsiyete sahip ebeveyni model almakta ve o kişinin tutum ve davranışlarını benimsemektedir (Maccoby, 1992).

Ülkemizde aile içerisinde yaşanan şiddetin çoğu zaman olağan karşılanması ve gizlenmesi, toplum tarafından desteklenmesi, fiziksel cezanın bir terbiye aracı olarak kullanılması ve şiddetin de sorun çözmede başvurulan bir yöntem olması şiddetin sürdürülmesine neden olmaktadır (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015). Çocukluğunda şiddete tanık olan, maruz kalan veya ihmal edilen bireyler şimdiki veya ileriki yaşantısında şiddet uygulayarak içselleştirdikleri öfkeyi bir başkasına yöneltmektedir (Dutton ve Hart, 1992).

J. Dollard tarafından geliştirilen engellenme-saldırganlık kuramının her engellenen davranış eninde sonunda saldırgan bir davranışa dönüşür varsayımı ilerleyen dönemlerde engellenme saldırganlığa yol açabilir şeklini almıştır. Engellenme-saldırganlık teorisine göre, saldırganlık amaca ulaşma noktasında engele bir cevaptır. (Fromm, 1993, s.294).

İnsanların engellendiklerinde anormal tutum içerisinde eylemde bulunduğu ve bazen öfkelerini masum kurbanlara yönelttiği düşüncesine dayanır. Ancak bu tür bir saldırganlığın “yok etmek amacıyla değil, yaşamak amacıyla girişilen bir saldırganlık olduğu açıktır”. (Fromm, 1993).

Sıklıkla saldırgan davranış ve engellenme kaynak çeşitliliğine sahiptir ve kesin olarak iki biçim alır. Bunlardan birincisi insanlar hayatta kalma noktasında yeterliliğe sahip olmadıklarında meydana gelir. İkincisi ise insanlar hayatta kalma noktasında yeterlidir fakat çevresindekilere göre bu yeterlilik daha az olduğunda ortaya çıkar engellemeden doğan saldırganlığın bir türü olarak adlandırdığı gıpta ve kıskançlıktan doğan düşmanlık düşüncesi buna örnek verilebilir.

Bu tür dūřmanlık ya da saldırganlık bir kişinin sadece istediklerine sahip olamamasından değil aynı zamanda başka bir kişinin o şeylere sahip olmasından kaynaklanmaktadır.(Akami, 2014, s.66)

Engellenme davranışı kişinin istemi dışında belirli ve geğerli nedenlere bağlı ise bu durum kişilerde öfke ve kızgınlığa yol açabilmektedir. Kişide görülen iyi niyet engellenme dürtüsünü azaltmakta, bu durum ise engellenme sonucunda ortaya çıkan saldırgan davranışları azaltmaktadır. Bu kuram kişide görülen gerilimi azalttığı için bir gerilim azaltma modeli olarak da kabul edilmektedir. Engellenme davranışları kişileri huzursuz etmektedir. Dolayısıyla huzursuzluk durumunda azalma görülmez ise ortaya çıkan saldırgan davranışın şiddeti oldukça fazla olabilmektedir. (Ulusoy, 2018, s.54).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline dair yöntem ve metoda yer verilmiştir

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Şiddete Yönelik Tutumları İle Öfke İfade Tarzı Arasındaki İlişki korelasyon türü ilişkisel tarama modeli kullanılarak çözümlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubu İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencisi olup gönüllü olarak çalışmaya katılan kişilerden oluşmaktadır. Çalışmaya 2019-2020 yılları arasında eğitim ve öğretimine devam eden İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Psikoloji bölümü 1, 2, 3 ve 4. Sınıf öğrencilerinden rastgele ve gönüllülük esasına göre seçilen 200 lisans öğrencisi katılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik bilgilerini toplamak için Kişisel Bilgi Formu çalışmaya dâhil edilen öğrenci bireyleri tanımaya yönelik genel bilgiler içeren kısa bir formdur Ankette, bireylerin cinsiyeti, yaşları, ebeveynlerinin ekonomik durumlarını, öğrenmeye yönelik sorular bulunmaktadır.

3.3.2. Öfke İfade Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçeği

Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), öğrencilerin öfke ifade tarzlarını belirlemek amacıyla Spielberger ve arkadaşları (1983) tarafından geliştirilmiş olup ergen ve yetişkinlere uygulanabilmekte; zaman kısıtlaması bulunmamaktadır.

Ölçek, 34 maddelik 4'lü likert tipi bir ölçektir. Hiç (1 puan), Biraz (2 puan), Oldukça (3 puan) ve Tümüyle (4 puan) olarak değerlendirilir. Ölçeğin, ilk 10 maddesi sürekli öfkeyi, sonraki 24 maddesi öfke ifade tarzlarını ölçmektedir.

Sürekli öfke, kişinin genelde kendini nasıl hissettiğini, ne derece öfke yaşadığını ifade etmektedir. Sürekli Öfke ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 40'tır. Öfke İfade Tarzı Ölçeği, öfke içe vurumu (13, 15, 16, 20, 23, 26, 27 ve 31. maddeleri), öfke dışı vurumu (12, 17, 19, 22, 24, 29, 32 ve 33. maddeleri) ve öfke kontrolü (11, 14, 18, 21, 25, 28, 30 ve 34. maddeleri) olmak üzere üç alt gruptan oluşmaktadır. Öfke içe vurumu, öfke dışı vurumu ve öfke kontrolü alt ölçeklerinden alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan 32'dir. Orijinal ölçeğin Cronbach Alfa değeri .77 ile .88 arasındadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Özer (1994) tarafından yapılmış olup Cronbach Alfa değerleri "öfke kontrolü" boyutu için .84; "öfke dışı vurumu" boyutu için .78 ve "öfke içe vurumu" boyutu için .62 olarak bulunmuştur (Özer 1994) ve Ülkemizde bir çok çalışmada kullanılmıştır (Çalığıuşu, Yücel, Polat ve Baykal 2001; Doğan, Güler ve Kelleci 2001; Doğan, Güler ve Koçak 1999; Erkek ve ark. 2006; Güleç, Sayar ve Özkorumak 2005; Güleç, Sayar, Topbaş, Karkucak ve Ak 2004; Özmen 2006; Saçar 2007; Savaşır ve Şahin 1997; Türkçapar, Güriz, Özel, Işık ve Dönbak Örsel 2004; Yöndem ve Bıçak 2008).

3.3.3. Aile İçi Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği

Aile içi şiddete yönelik tutum ölçeği Şahin ve Dişsiz (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 'Şiddeti Olağanlaştırma' (5 madde), 'Şiddeti Genelleştirme' (3 madde), 'Şiddeti Nedenselleştirme' (3 madde) ve 'Şiddeti Saklama' (2 madde) olmak üzere dört faktörden oluşmaktadır. Ölçekte toplam 13 madde bulunmaktadır. Ölçekte 5'li likert tipi bir derecelendirme kullanılmıştır. Her bir maddenin puanlanması: '1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: ne katılıyorum ne de katılmıyorum, 4: katılıyorum ve 5: kesinlikle katılıyorum' şeklindedir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında verilerin analizlerinde öncelikle kayıp veri ve uç değerlerin incelenmesi yapılmıştır. Araştırmada kayıp veri bulunmazken araştırmaya katılan 200 kişi içinden 3 kişi uç değer olduğu için araştırmadan çıkarılmış ve araştırma 197 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Daha sonra değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler incelenmiştir (Tablo 1). Aile İçi Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği alt boyut ortalamaları 3.00 ile 6.35 aralığında iken toplam puan ortalaması 19.68'dir. Öfke İfade Tarzı Ölçeği alt boyut ortalamaları ise 15.03 ile 23.64 aralığındadır. Değişkenlere ait çarpıklık değerleri .02 ile 1.29 aralığında basıklık değerleri ise -.70 ile .93 aralığındadır. Değişkenlere ait basıklık ve çarpıklık katsayıları ± 1.5 aralığında olduğu için, değişkenlerin normallik varsayımını karşıladığı görülmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Değişkenler normallik varsayımını karşıladığı için verilerin analizinde parametrik istatistikler kullanılmıştır. Bu amaçla bağımsız değişkenin 2 grulu olduğu değişkenlere göre bağımlı değişkenleri karşılaştırırken bağımsız örneklem için t testi, bağımsız değişkenin 3 ve daha fazla grulu olduğu değişkenlere göre bağımlı değişkenleri karşılaştırırken tek yönlü varyans analizi ve değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22 paket programı kullanılmış ve anlamlılık düzeyi $\alpha=.05$ olarak belirlenmiştir

Tablo 1. Değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler

	n	Ortalama	SS	Çarpıklık	Basıklık
<i><u>Aile İçi Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği</u></i>					
Şiddeti Olağanlaştırma	197	6.35	1.78	1.27	.65
Şiddeti Genelleştirme	197	4.60	.92	1.29	.73
Şiddeti Nesneleştirme	197	5.73	1.87	.31	.93
Şiddeti Saklama	197	3.00	1.30	1.02	-.03
Toplam Puan	197	19.68	4.09	.40	-.70
<i><u>Öfke İfade Tarzı Ölçeği</u></i>					
Öfke İçte	197	16.07	3.46	.69	.78
Öfke Dışa	197	15.03	3.09	.54	.18
Öfke Kontrolü	197	23.64	4.41	.02	-.38

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmacının hazırladığı veri toplama formundan ve ölçeklerden elde edilen verilerin istatistik analiz sonuçları ve bulgular yer almaktadır

4.1. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ait bulgular

Tablo 4.1’de katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ait dağılımlar yer almaktadır.

Tablo 4.1. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ait dağılımlar

		Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	58	29.4
	Kadın	139	70.6
Sınıf	1.sınıf	50	25.4
	2.sınıf	42	21.3
	3.sınıf	53	26.9
	4.sınıf	52	26.4
Ekonomik Durum	Düşük	13	6.6
	Orta	162	82.2
	Yüksek	22	11.2
Anne Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	15	7.6
	İlkokul mezunu	84	42.6
	Ortaokul mezunu	29	14.7
	Lise mezunu	51	25.9
	Üniversite ve üstü	18	9.1
Baba Eğitim Durumu	İlkokul mezunu	61	31.0
	Ortaokul mezunu	41	20.8
	Lise mezunu	56	28.4
	Üniversite ve üstü	39	19.8

Araştırmaya katılan 197 kişinin %29.4’ü erkek, %70.6’sı kadındır. Sınıf düzeyi açısından %25.4 1.sınıf, %21.3 2.sınıf, %26.9 3.sınıf ve %26.4 4.sınıf öğrencisidir. Ekonomik durum açısından %6.6 düşük düzeyde, %82.2 orta düzeyde ve %11.2

yüksek düzeydedir. Anne eğitim durumu açısından %7.6 okur-yazar değil, %42.6 ilkokul mezunu, %14.7 ortaokul mezunu, %25.9 lise mezunu ve %9.1 üniversite ve üstü eğitim durumuna sahiptir. Baba eğitim durumuna göre %31 ilkokul mezunu, %20.8 ortaokul mezunu, %28.4 lise mezunu ve %19.8 üniversite ve üstü eğitim durumuna sahiptir.

Tablo 4.2’de katılımcıların aile içi şiddete maruz kalma durumları ve maruz kalınan şiddet türüne ait dağılımlar yer almaktadır.

Tablo 4.2. Katılımcıların aile içi şiddete maruz kalma durumları ve maruz kalınan şiddet türüne ait dağılımlar

		Sayı	Yüzde
Aile İçi Şiddete Maruz Kalma	Evet	50	25.4
	Hayır	147	74.6
Fiziksel Şiddet	Hayır	38	76.0
	Evet	12	24.0
Psikolojik Şiddet	Hayır	26	52.0
	Evet	24	48.0
Duygusal Şiddet	Hayır	24	48.0
	Evet	26	52.0
Sözel Şiddet	Hayır	24	48.0
	Evet	26	52.0

Katılımcıların %25.4’ü aile içi şiddete maruz kalmışken %74.6’sı maruz kalmamıştır. Aile içi şiddete maruz kalan kişilerin %24’ü fiziksel şiddete, %48’i psikolojik şiddete, %52’si duygusal şiddete ve %52’si sözel şiddete maruz kalmıştır.

4.2. Sosyo-demografik özelliklere göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılmasına ait bulgular

Tablo 4.3.'de cinsiyetlere göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.3. Cinsiyetlere göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	Ort.	SS	T	p
Şiddeti Olağanlaştırma	Erkek	58	6.91	1.93	2.921	.004
	Kadın	139	6.11	1.66		
Şiddeti Genelleştirme	Erkek	58	4.86	.99	2.554	.011
	Kadın	139	4.49	.87		
Şiddeti Nesneleştirme	Erkek	58	5.96	1.70	1.161	.247
	Kadın	139	5.62	1.93		
Şiddeti Saklama	Erkek	58	3.46	1.35	3.315	.001
	Kadın	139	2.80	1.23		
Toplam Puan	Erkek	58	21.20	4.26	3.479	.001
	Kadın	139	19.04	3.85		

Araştırma sonucunda cinsiyetlere göre Şiddeti nesneleştirme ($t=1.161$, $p>.05$) alt boyutunda anlamlı farklılık yokken; Şiddeti olağanlaştırma ($t=2.921$, $p<.01$), Şiddeti genelleştirme ($t=2.554$, $p<.05$), Şiddeti saklama ($t=3.315$, $p<.01$) ve toplam puan ($t=3.479$, $p<.01$) için anlamlı farklılık vardır. Anlamlı farklılık görülen alt boyutlar incelendiğinde şiddeti olağanlaştırma, şiddeti genelleştirme, şiddeti saklama ve toplam puanda erkeklerin ortalamasının kadınların ortalamasından anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4.'de aile içi şiddete maruz kalma durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi yer almaktadır.

Tablo 4.4. Aile içi şiddete maruz kalma durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması

	Aile İçi Şiddete Maruz Kalma	N	Ort.	SS	T	p
Şiddeti Olağanlaştırma	Evet	50	6.18	1.54	-.781	.436
	Hayır	147	6.40	1.85		
Şiddeti Genelleştirme	Evet	50	4.62	1.04	.140	.889
	Hayır	147	4.59	.88		
Şiddeti Nesneleştirme	Evet	50	5.74	1.71	.062	.951
	Hayır	147	5.72	1.92		
Şiddeti Saklama	Evet	50	2.92	1.27	-.501	.617
	Hayır	147	3.02	1.31		
Toplam Puan	Evet	50	19.46	3.68	-.440	661
	Hayır	147	19.75	4.22		

Analiz sonucunda aile içi şiddete maruz kalma durumuna göre Şiddeti olağanlaştırma ($t = -.781$, $p > .05$), Şiddeti genelleştirme ($t = .140$, $p > .05$), Şiddeti nesneleştirme ($t = .062$, $p > .05$), Şiddeti saklama ($t = -.501$, $p > .05$) ve toplam puanda ($t = -.440$, $p > .05$) anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 4.5.'de sınıf düzeyine göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi yer almaktadır.

Tablo 4.5.. Sınıf düzeylerine göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması

	Sınıf	n	Ort.	SS	F	p
Şiddeti Olağanlaştırma	1.sınıf	50	6.32	1.84	.118	.949
	2.sınıf	42	6.23	1.85		
	3.sınıf	53	6.45	1.62		
	4.sınıf	52	6.36	1.85		
Şiddeti Genelleştirme	1.sınıf	50	4.58	.88	.017	.997
	2.sınıf	42	4.61	1.01		
	3.sınıf	53	4.60	.98		
	4.sınıf	52	4.61	.86		
Şiddeti Nesneleştirme	1.sınıf	50	5.50	1.87	1.697	.169
	2.sınıf	42	6.28	1.96		
	3.sınıf	53	5.67	1.83		
	4.sınıf	52	5.53	1.78		
Şiddeti Saklama	1.sınıf	50	3.16	1.21	.789	.501
	2.sınıf	42	3.14	1.49		
	3.sınıf	53	2.88	1.35		
	4.sınıf	52	2.84	1.17		
Toplam Puan	1.sınıf	50	19.56	4.23	.424	.736
	2.sınıf	42	20.28	4.00		
	3.sınıf	53	19.62	4.14		
	4.sınıf	52	19.36	4.02		

Analiz sonucunda sınıf düzeyine göre Şiddeti olağanlaştırma ($F= .118$, $p>.05$), Şiddeti genelleştirme ($F= .017$, $p>.05$), Şiddeti nesneleştirme ($F= 1.697$, $p>.05$), Şiddeti saklama ($F= .789$, $p>.05$) ve toplam puanda ($F= .424$, $p>.05$) anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 4.6.'de ekonomik duruma göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi yer almaktadır.

Tablo 4.6.. Ekonomik duruma göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması

	Ekonomik Durum	n	Ort.	SS	F	p
Şiddeti Olağanlaştırma	Düşük	13	6.23	1.53	.563	.571
	Orta	162	6.30	1.77		
	Yüksek	22	6.72	2.02		
Şiddeti Genelleştirme	Düşük	13	4.61	1.04	.414	.661
	Orta	162	4.58	.88		
	Yüksek	22	4.77	1.15		
Şiddeti Nesneleştirme	Düşük	13	6.30	1.54	1.137	.323
	Orta	162	5.63	1.92		
	Yüksek	22	6.04	1.55		
Şiddeti Saklama	Düşük	13	3.07	1.60	.589	.556
	Orta	162	2.95	1.29		
	Yüksek	22	3.27	1.20		
Toplam Puan	Düşük	13	20.23	3.67	1.162	.315
	Orta	162	19.48	4.10		
	Yüksek	22	20.81	4.19		

Analiz sonucunda ekonomik duruma göre Şiddeti olağanlaştırma ($F= .563$, $p>.05$), Şiddeti genelleştirme ($F= .414$, $p>.05$), Şiddeti nesneleştirme ($F= 1.137$, $p>.05$), Şiddeti saklama ($F= .589$, $p>.05$) ve toplam puanda ($F= 1.162$, $p>.05$) anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 4.7.'de anne eğitim duruma göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi yer almaktadır.

Tablo 4.7. Anne eğitim durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması

	Anne eğitim	n	Ort.	SS	F	p
Şiddeti Olağanlaştırma	Okur-yazar değil	15	7.20	2.00	1.082	.367
	İlkokul mezunu	84	6.33	1.85		
	Ortaokul mezunu	29	6.13	1.55		
	Lise mezunu	51	6.35	1.86		
	Üniversite ve üstü	18	6.05	1.21		
Şiddeti Genelleştirme	Okur-yazar değil	15	4.60	.91	.690	.600
	İlkokul mezunu	84	4.63	.92		
	Ortaokul mezunu	29	4.72	.92		
	Lise mezunu	51	4.60	1.02		
	Üniversite ve üstü	18	4.27	.66		
Şiddeti Nesneleştirme	Okur-yazar değil	15	5.73	1.57	.569	.686
	İlkokul mezunu	84	5.50	2.05		
	Ortaokul mezunu	29	5.86	1.57		
	Lise mezunu	51	5.94	1.97		
	Üniversite ve üstü	18	5.94	1.34		
Şiddeti Saklama	Okur-yazar değil	15	3.66	1.87	1.614	.172
	İlkokul mezunu	84	2.84	1.16		
	Ortaokul mezunu	29	3.10	1.31		
	Lise mezunu	51	2.90	1.22		
	Üniversite ve üstü	18	3.27	1.48		
Toplam Puan	Okur-yazar değil	15	21.20	4.41	.711	.585
	İlkokul mezunu	84	19.30	4.18		
	Ortaokul mezunu	29	19.82	3.70		
	Lise mezunu	51	19.80	4.29		
	Üniversite ve üstü	18	19.55	3.41		

Analiz sonucunda anne eğitim durumuna göre Şiddeti olağanlaştırma (F= 1.082, p>.05), Şiddeti genelleştirme (F= .690, p>.05), Şiddeti nesneleştirme (F= .569, p>.05), Şiddeti saklama (F= 1.614, p>.05) ve toplam puanda (F= .711, p>.05) anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 4.8.'da baba eğitim duruma göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi yer almaktadır.

Tablo 4.8. Baba eğitim durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutum puanlarının karşılaştırılması

	Baba eğitim	n	Ort.	SS	F	p
Şiddeti Olağanlaştırma	İlkokul mezunu	61	6.21	1.74	.480	.696
	Ortaokul mezunu	41	6.51	1.80		
	Lise mezunu	56	6.50	1.99		
	Üniversite ve üstü	39	6.17	1.51		
Şiddeti Genelleştirme	İlkokul mezunu	61	4.49	.86	1.370	.253
	Ortaokul mezunu	41	4.80	1.03		
	Lise mezunu	56	4.67	.97		
	Üniversite ve üstü	39	4.46	.82		
Şiddeti Nesneleştirme	İlkokul mezunu	61	5.26	2.20	2.296	.079
	Ortaokul mezunu	41	6.04	1.56		
	Lise mezunu	56	6.05	1.69		
	Üniversite ve üstü	39	5.64	1.73		
Şiddeti Saklama	İlkokul mezunu	61	2.93	1.42	1.227	.301
	Ortaokul mezunu	41	3.24	1.37		
	Lise mezunu	56	3.08	1.32		
	Üniversite ve üstü	39	2.71	.94		
Toplam Puan	İlkokul mezunu	61	18.90	4.55	2.306	.078
	Ortaokul mezunu	41	20.60	3.86		
	Lise mezunu	56	20.32	3.77		
	Üniversite ve üstü	39	19.00	3.77		

Analiz sonucunda baba eğitim durumuna göre Şiddeti olağanlaştırma ($F= .480$, $p>.05$), Şiddeti genelleştirme ($F= 1.370$, $p>.05$), Şiddeti nesneleştirme ($F= 2.296$, $p>.05$), Şiddeti saklama ($F= 1.227$, $p>.05$) ve toplam puanda ($F= 2.306$, $p>.05$) anlamlı farklılık yoktur.

4.3. Sosyo-demografik özelliklere göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılmasına ait bulgular

Tablo 4.9.'da cinsiyetlere göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi yer almaktadır.

Tablo 4.9. Cinsiyetlere göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	Ort.	SS	t	p
Öfke İçte	Erkek	58	16.51	3.63	1.183	.238
	Kadın	139	15.87	3.38		
Öfke Dışta	Erkek	58	15.63	3.28	1.787	.075
	Kadın	139	14.77	2.99		
Öfke Kontrolü	Erkek	58	23.48	4.77	-.321	.748
	Kadın	139	23.70	4.27		

Analiz sonucunda cinsiyetlere göre öfke içte ($t= 1.183, p>.05$), öfke dışta ($t= 1.787, p>.05$) ve öfke kontrolü ($t= -.321, p>.05$) puanlarında anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 4.10'de aile içi şiddete maruz kalma durumuna göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi yer almaktadır.

Tablo 4.10. Aile içi şiddete maruz kalma durumuna göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması

	Aile İçi Şiddete Maruz Kalma	n	Ort.	SS	t	p
Öfke İçte	Evet	50	16.66	3.48	1.408	.161
	Hayır	147	15.86	3.44		
Öfke Dışta	Evet	50	15.80	3.09	2.050	.042
	Hayır	147	14.76	3.06		
Öfke Kontrolü	Evet	50	21.88	4.43	-3.345	.001
	Hayır	147	24.23	4.26		

Analiz sonucunda aile içi şiddete maruz kalma durumuna göre öfke içte ($t=1.408$, $p>.05$) alt boyutunda anlamlı farklılık yokken, öfke dışta ($t= 2.050$, $p<.05$) ve öfke kontrolü ($t= -3.345$, $p<.01$) puanlarında anlamlı farklılık vardır. Anlamlı farklılık görülen alt boyutlara ait ortalamalar incelendiğinde öfke dışta alt boyutunda aile içi şiddete maruz kalanların ortalaması daha yüksekken öfke kontrolü alt boyutunda aile içi şiddete maruz kalmayanların ortalaması daha yüksektir.

Tablo 4.11.'de sınıf düzeylerine göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.11. Sınıf düzeylerine göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması

	Sınıf	n	Ort.	SS	F	p
Öfke İçte	1.sınıf	50	17.22	3.62	3.937	.009
	2.sınıf	42	16.42	3.61		
	3.sınıf	53	15.71	3.42		
	4.sınıf	52	15.01	2.88		
Öfke Dışta	1.sınıf	50	14.56	3.05	1.334	.265
	2.sınıf	42	15.42	3.29		
	3.sınıf	53	15.52	3.22		
	4.sınıf	52	14.65	2.80		
Öfke Kontrolü	1.sınıf	50	23.78	4.87	1.593	.193
	2.sınıf	42	23.52	4.38		
	3.sınıf	53	22.69	3.68		
	4.sınıf	52	24.55	4.58		

Analiz sonucunda sınıf düzeylerine göre öfke içte ($F=3.937$, $p<.01$) alt boyutunda anlamlı farklılık varken öfke dışta ($F=1.334$, $p>.05$) ve öfke kontrolü ($F=1.593$, $p>.05$) alt boyutlarında anlamlı farklılık yoktur. Anlamlı farklılık görülen öfke içte alt boyutunda farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için post-hoc testlerden olan Scheffe testi yapılmıştır. Analiz sonucunda öfke içte alt boyutu için 1.sınıfta olanların ortalaması (17.22), 4.sınıfta olanların ortalamasından (15.01) daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4.12’de ekonomik duruma göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.12. Ekonomik duruma göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması

	Ekonomik Durum	n	Ort.	SS	F	p
Öfke İçte	Düşük	13	19.23	3.32	6.292	.002
	Orta	162	15.89	3.35		
	Yüksek	22	15.45	3.56		
Öfke Dışta	Düşük	13	15.84	3.33	.979	.377
	Orta	162	14.88	3.08		
	Yüksek	22	15.59	3.06		
Öfke Kontrolü	Düşük	13	24.15	5.75	.636	.531
	Orta	162	23.72	4.32		
	Yüksek	22	22.68	4.33		

Analiz sonucunda ekonomik duruma göre öfke içte ($F=6.292$, $p<.01$) alt boyutunda anlamlı farklılık varken öfke dışta ($F=.979$, $p>.05$) ve öfke kontrolü ($F=.636$, $p>.05$) alt boyutlarında anlamlı farklılık yoktur. Anlamlı farklılık görülen öfke içte alt boyutunda farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için post-hoc testlerden olan Scheffe testi yapılmıştır. Analiz sonucunda öfke içte alt boyutu için ekonomik durumu düşük olanlarında ortalaması (19.23), ekonomik durumu orta (15.89) ve yüksek (15.45) olanlardan daha yüksektir.

Tablo 4.13’de anne eğitim durumuna göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi yer almaktadır.

Tablo 4.13. Anne eğitim durumuna göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması

	Anne eğitim	n	Ort.	SS	F	p
Öfke İçte	Okur-yazar değil	15	16.00	4.24	.685	.603
	İlkokul mezunu	84	16.38	3.58		
	Ortaokul mezunu	29	15.41	3.36		
	Lise mezunu	51	16.21	3.28		
	Üniversite ve üstü	18	15.27	2.88		
Öfke Dışta	Okur-yazar değil	15	15.53	3.37	1.341	.256
	İlkokul mezunu	84	15.05	2.70		
	Ortaokul mezunu	29	14.20	2.48		
	Lise mezunu	51	15.58	3.65		
	Üniversite ve üstü	18	14.22	3.63		
Öfke Kontrolü	Okur-yazar değil	15	21.33	3.51	1.728	.145
	İlkokul mezunu	84	23.73	4.41		
	Ortaokul mezunu	29	24.41	4.76		
	Lise mezunu	51	23.27	4.45		
	Üniversite ve üstü	18	24.88	4.01		

Analiz sonucunda anne eğitim durumuna göre öfke içte ($t= .685$, $p>.05$), öfke dışta ($t= 1.341$, $p>.05$) ve öfke kontrolü ($t= 1.728$, $p>.05$) puanlarında anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 4.14.'te baba eğitim durumuna göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi yer almaktadır.

Tablo 4.14. Baba eğitim durumuna göre öfke ifade tarzı puanlarının karşılaştırılması

	Baba eğitim	n	Ort.	SS	F	p
Öfke İçte	İlkokul mezunu	61	16.73	3.85	1.788	.151
	Ortaokul mezunu	41	16.31	3.53		
	Lise mezunu	56	15.73	3.09		
	Üniversite ve üstü	39	15.23	3.11		
Öfke Dışta	İlkokul mezunu	61	14.98	2.87	1.780	.152
	Ortaokul mezunu	41	15.75	2.98		
	Lise mezunu	56	15.14	3.32		
	Üniversite ve üstü	39	14.17	3.12		
Öfke Kontrolü	İlkokul mezunu	61	23.11	4.19	.865	.460
	Ortaokul mezunu	41	23.34	4.22		
	Lise mezunu	56	23.83	4.72		
	Üniversite ve üstü	39	24.48	4.51		

Analiz sonucunda baba eğitim durumuna göre öfke içte ($t= 1.788, p>.05$), öfke dışta ($t= 1.780, p>.05$) ve öfke kontrolü ($t= .865, p>.05$) puanlarında anlamlı farklılık yoktur.

4.4. Öfke ifade tarzı ile aile içi şiddete yönelik tutum puanları arasındaki ilişkiye ait bulgular

Tablo 4.15’da öfke ifade tarzı ile aile içi şiddete yönelik tutum puanları arasındaki ilişkiyi öğrenmek amacıyla yapılan pearson korelasyon analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.15. Öfke ifade tarzı ile aile içi şiddete yönelik tutum puanları arasındaki ilişki

Aile İçi Şiddete Yönelik Tutum	Öfke İfade Tarzı		
	Öfke İçte	Öfke Dışa	Öfke Kontrolü
Şiddeti Olağanlaştırma	.108	.195**	-.306**
Şiddeti Genelleştirme	.070	.194**	-.276**
Şiddeti Nesneleştirme	.001	.157*	-.106
Şiddeti Saklama	.025	.136	-.172*
Toplam Puan	.071	.244**	-.300**

* p<.05, ** p<.01

Analiz sonucunda; Öfke içte alt boyutu ile Şiddeti olağanlaştırma ($r=.108$, $p>.05$), Şiddeti genelleştirme ($r=.070$, $p>.05$), Şiddeti nesneleştirme ($r=.001$, $p>.05$), Şiddeti saklama ($r=.025$, $p>.05$) ve toplam puan ($r=.071$, $p>.05$) arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Öfke dışa alt boyutu ile Şiddeti olağanlaştırma ($r=.195$, $p<.01$), Şiddeti genelleştirme ($r=.194$, $p<.01$), Şiddeti nesneleştirme ($r=.157$, $p<.05$), ve toplam puan ($r=.244$, $p<.01$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur.

Öfke kontrolü alt boyutu ile Şiddeti olağanlaştırma ($r=-.306$, $p<.01$), Şiddeti genelleştirme ($r=-.276$, $p<.01$), Şiddeti saklama ($r=-.172$, $p<.05$), ve toplam puan ($r=-.300$, $p<.01$) arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına ait tartışma, sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Bu tez çalışmasında cinsiyetlere göre aile içi şiddete yönelik tutumları karşılaştırıldığında Şiddeti olağanlaştırma, Şiddeti genelleştirme ve Şiddeti saklama boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu alt boyutlarda erkeklerin puanının kadınlardan daha fazla olduğu görülmüştür. Ölçekten alınan toplam puanda da erkeklerin ortalamasının kadınlardan daha fazla olduğu görülmüştür. Yani erkeklerin aile içi şiddeti daha fazla olağanlaştırdığı, daha fazla genelleştirdiği ve daha fazla sakladığı görülmüştür. (Besni, 2011, s.54).

Besni (2011) benzer şekilde şiddeti olağanlaştırma ve şiddeti saklama düzeyleri ile ölçekten alınan toplam puanda erkeklerin ortalamasının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bulut (2015) da benzer şekilde erkeklerin şiddeti genelleştirme ve şiddeti saklama düzeylerinin kadınlardan daha fazla olduğu bulunmuştur. Cinsiyetlere göre şiddeti nesneleştirme puanlarında ise farklılık görülmemiştir. (Bulut, 2015, s.405).

Besni (2011) benzer şekilde şiddeti nesneleştirme düzeylerinin cinsiyetlere göre farklılaşmadığını bulmuştur. Altıntop ve Adana (2019) bu araştırmalardan farklı olarak evli çiftlerin aile içi şiddete yönelik tutumlarında farklılık bulmamıştır.

Aile içi şiddete maruz kalma durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutumlarda farklılık görülmemiştir. Yani aile içi şiddete maruz kalan ve kalmayan bireylerin aile içi şiddete yönelik tutumları aynı düzeydedir. Bu durumun araştırmanın örneklem grubundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Örnekleme grup üniversite öğrencileri ve psikoloji bölüm öğrencileridir. Öğrenciler daha önce şiddete maruz kalsa da kalmasa da bu konuda bilgi sahibi oldukları ve durumun farkında oldukları düşünülmektedir.

Bu nedenle aile içi şiddete maruz kalan ve kalmayan kişilerin tutumlarında farklılık görülmemesi normal karşılanmıştır.

Öğrencilerin sınıf düzeyine göre aile içi şiddete yönelik tutumlarda farklılık görülmemiştir. Besni (2011) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan araştırma 2.sınıf öğrencilerinin aile içi şiddete yönelik tutum puanının 4.sınıf öğrencilerinden yüksek olduğunu bulmuştur. (Besni, 2011).

Elde edilen bu bulgu bu araştırma ile örtüşmemektedir. Bulut (2015) da öğrencilerin sınıf düzeyine göre şiddeti saklama ve şiddeti nesneleştirme düzeylerinde fark bulmuştur. Dördüncü sınıf öğrencilerinin şiddeti nesneleştirme düzeyi daha yüksekken, birinci sınıf öğrencilerinin şiddeti saklama düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Bu nedenle bu araştırmalar ile elde edilen bulgular örtüşmemektedir. (Bulut, 2015).

Öğrencilerin anne eğitim ve baba eğitim durumuna ve ailelerin ekonomik durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutumlarda farklılık görülmemiştir. Besni (2011) de benzer şekilde anne-baba eğitim durumuna ve ailelerin ekonomik durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutumlarda fark bulmamıştır.

Sosyo-demografik özellikler genel olarak değerlendirildiğinde bireylerin ailelerine dair özelliklerinin aile içi şiddete yönelik tutumları etkilemediği görülmüştür. Yani ailenin ekonomik durumu, eğitim durumu şiddete yönelik tutumu farklılaştırmamaktadır. Bu bulguların temel sebebi örnekleme grubun özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Örneklem grup üniversite öğrencileri ve psikoloji bölüm öğrencileridir. Eğitim hayatlarında şiddet, aile tutumları ve birçok konuda eğitim alan kişilerdir. Bu nedenle ailelerinden kaynaklanan özelliklerinin onların aile içi şiddete yönelik tutumlarını etkilemediği düşünülmektedir.

Araştırmamızda cinsiyetlere göre öfke ifade tarzlarında fark görülmemiştir. Yani hem erkekler hem de kadınların öfkeyi içselleştirme, dışsallaştırma ve öfke kontrolü düzeyleri aynı düzeydedir. Sağlam (2020) ve Elkin ve Karadağlı (2016) cinsiyetlere göre sürekli öfke düzeylerinde fark bulmazken erkeklerin öfkeyi daha fazla içselleştirdiğini ve daha fazla dışsallaştırdığını bulmuştur. Bu bulgular bu araştırmada elde edilen bulgular ile çelişmektedir. (Sağlam, 2020, s.76). Benzer şekilde Yöndem ve Bıçak (2008), Gündoğdu (2010) ve Akdeniz, Demirci, Sekban ve Yurtsever (2017) de cinsiyetlere göre öfkeyi içselleştirme ve dışsallaştırmada anlamlı fark bulmuştur.

Öfke kontrol düzeyinde ise Gündoğdu (2010), Akdeniz, Demirci, Sekban ve Yurtsever (2017) ve Sağlam (2020) ile benzer şekilde cinsiyetlere göre öfke kontrolünde fark bulmamıştır.

Aile içi şiddete maruz kalma durumuna göre öfkeyi içselleştirme boyutunda fark yokken öfkeyi dışsallaştırma ve öfke kontrolü boyutlarında farklılık bulunmuştur. Aile içi şiddete maruz kalanların şiddeti daha fazla dışsallaştırdığı ve öfke kontrollerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu bulgular aile içi şiddete maruz kalanların diğer insanlar ile ilişkilerinde daha fazla öfkeli olduğu ve öfkelerini daha az kontrol ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Yani aile içi şiddete maruz kalmak bireylerin diğer insanlarla olan ilişkilerini etkilemekte ve kendilerini kontrol düzeylerini azaltmaktadır. Bu bulgular aile içi şiddetin olumsuz sonuçlarını ortaya koymaktadır.

Sınıf düzeylerine göre öfkeyi dışsallaştırma ve öfke kontrolü puanlarında farklılık görülmezken, öfkeyi içselleştirme boyutunda farklılık bulunmuştur. Öfkeyi içselleştirme boyutunda 1.sınıf öğrencilerinin 4.sınıf öğrencilerine göre daha fazla puana sahip olduğu görülmüştür.

Bu bulgu üniversite öğrencilerinin zaman ilerledikçe kendilerinde gelişim gösterdikleri şeklinde yorumlanabilir. Başlangıçta daha fazla öfke içselleştirme yaşayan bireyler zamanla öfkeyi daha az içselleştirmektedir. Bu durumun bireylerin öfkeyi içselleştirmek yerine uygun çözüm yolları bulmayı denedikleri şeklinde yorumlanmaktadır.

Ailenin ekonomik durumuna göre öfkeyi dışsallaştırma ve öfke kontrolü puanlarında farklılık bulunmazken, öfkeyi içselleştirme puanlarında farklılık bulunmuştur. Ekonomik durumu düşük olanlarında ekonomik durumu orta ve yüksek olanlara göre daha fazla öfke içselleştirme yaptığı bulunmuştur. Ekonomik durumun bireylerin yaşam standartları açısından fark oluşturduğu düşünülmektedir. Ekonomik durumu iyi olan bireylerin yaşam standartları daha yüksek olacak ve yaşadıkları problemler karşısında bireysel çözüm bulabileceklerdir.

Örneğin ekonomik durumu iyi düzeyde olan bireylerin psikolojik destek alma seçenekleri fazladır. Yaşadıkları problemleri çözmek için çevresel koşulları değerlendirebilmektedir. Bununla birlikte ekonomik durum düşük olan kişiler psikolojik destek alma seçenekleri daha az ve kısıtlıdır. Bu nedenle ekonomik durumu düşük olan kişilerin öfkeyi içselleştirme olanağının daha fazla olacağı düşünülmektedir.

Anne eğitim ve baba eğitim durumuna göre öfke ifade tarzlarında farklılık bulunmamıştır. Sağlam (2020) tarafından yapılan araştırmada benzer şekilde anne ve babanın eğitim durumuna göre öfke ifade tarzında farklılık bulunmamıştır. Bununla birlikte Kısaç (1997) ve Akdeniz, Demirci, Sekban ve Yurtsever (2017) anne baba eğitim düzeyine göre öfke ifade tarzının farklılaştığını bulmuştur. Bu bulgular araştırmada elde edilen bulgulardan farklılaşmaktadır.

Araştırmamızda Aile içi şiddete yönelik tutumlar ile öfkeyi içselleştirme arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Yani öfkeyi içselleştirmeyi farklı düzeyde yapan kişilerin aile içi şiddete yönelik tutumları farklılaşmaktadır.

Diğer bir deyişle bireylerin aile içi şiddete yönelik tutumları nasıl olursa olsun, bu durum ile öfkeyi içselleştirme arasında bir ilişki yer almamaktadır.

Öfkeyi dışsallaştırma ile şiddeti olağanlaştırma, şiddeti genelleştirme, şiddeti nesneleştirme ve aile içi şiddete yönelik tutum toplam puan arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur.

Öfkeyi dışsallaştırma düzeyi yüksek olan bireylerin diğer insanlarla ilişkisi daha olumsuz olacaktır. Öfkesini diğer insanlara ve nesnelere yansıtacaktır. Bu bireylerin de şiddeti daha normal karşılaması olağandır, çünkü kendi hayatının içerisinde şiddet daha fazla yer etmektedir. Bu nedenle bu kişilerin şiddeti normalleştirilmesi, şiddeti olağanlaştırması ve nesneleştirilmesi beklenen bir bulgudur.

Öfke kontrolü ile şiddeti olağanlaştırma, şiddeti genelleştirme, şiddeti saklama ve aile içi şiddete yönelik tutum toplam puan arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Öfke kontrolü düşük olan bireyler kendilerini, duygu, düşünce ve davranışlarını kontrol etme konusunda zayıftır.

Bu nedenle şiddet hayatlarının daha fazla içinde yer almaktadır. Kendilerine, başkalarına ya da nesnelere karşı öfkesini yansıtabilmektedir. Bu nedenle bu kişiler için öfke ve şiddet daha normal olabilmektedir. Öfke kontrolü düşük olan kişilerin şiddeti olağanlaştırma, genelleştirme ve saklama puanlarının daha yüksek olmasının nedeninin bu olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmada öfke ifade tarzı ile aile içi şiddete yönelik tutum arasındaki ilişki incelenmiştir. Alan yazın incelendiği zaman öfke ifade tarzlarını ve aile içi şiddete yönelik tutumu etkileyen farklı değişkenler bulunmaktadır. Örneğin benlik saygısı, anksiyete düzeyi (Altuntaş, 2012), problemleri internet kullanımı (Ata, Akpınar ve Kelleci, 2011), yalnızlık (Kaya, Kaya, Atar, Yalçın, Eskimez, Palloş ve Aktaş, 2012), obsesif kompulsif semptomlar (Kuruoğlu, 2009) ve kişilerarası sorun çözme becerisi (Bedel, 2011) gibi farklı değişkenler ile ilişkilidir.

Aile içi şiddete yönelik tutum ise evlilik uyumu (Sezer, 2018), yaşanan yer ve siyasi görüş (Besni, 2011) gibi değişkenlerle ilişkilidir.

Bu nedenle daha sonra yapılacak çalışmalarda benlik saygısı, yalnızlık, problem çözme becerisi gibi değişkenlerinde araştırmaya dâhil edilerek yapısal eşitlik modeli kapsamında çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Bu sayede farklı değişkenlerin birbiri olan etkileşimi incelenmiş olacak ve öfke ifade tarzı ve aile içi şiddete yönelik tutum hakkında daha net bilgilere ulaşılmış olacaktır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar ise şu şekildedir:

- Erkeklerin şiddeti olağanlaştırma, şiddeti genelleştirme ve şiddeti saklama düzeyleri kadınlardan daha fazladır.
- Aile içi şiddete maruz kalma durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutumlarda fark yoktur.
- Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre aile içi şiddete yönelik tutumlarda fark yoktur.
- Ekonomik duruma göre aile içi şiddete yönelik tutumlarda fark yoktur.
- Anne eğitim durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutumlarda fark yoktur.
- Baba eğitim durumuna göre aile içi şiddete yönelik tutumlarda fark yoktur.
- Cinsiyetlere göre öfke ifade tarzlarında fark yoktur.
- Aile içi şiddete maruz kalanların öfkeyi dışsallaştırma düzeyleri daha fazla ve öfke kontrol düzeyleri daha düşüktür.
- Birinci sınıf öğrencilerinin öfkeyi içselleştirme düzeyleri dördüncü sınıf öğrencilerinden daha fazladır.
- Ekonomik durumu düşük olanlarında öfkeyi içselleştirme düzeyi, ekonomik durumu orta ve yüksek olanlara göre daha fazladır.
- Anne eğitim durumuna göre öfke ifade tarzlarında fark yoktur.

- Baba eğitim durumuna göre öfke ifade tarzlarında fark yoktur.
- Öfkenin içselleştirmesi ile aile içi şiddete yönelik tutumlar arasında anlamlı ilişki yoktur.
- Öfkenin dışsallaştırılması ile şiddeti olağanlaştırma, şiddeti genelleştirme ve şiddeti nesneleştirme arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki vardır.
- Öfke kontrolü ile şiddeti olağanlaştırma, şiddeti genelleştirme ve şiddeti saklama arasında negatif yönlü anlamlı ilişki vardır.

Araştırmanın önerileri ise şu şekildedir:

- Erkeklerin şiddeti olağanlaştırma, şiddeti genelleştirme ve şiddeti saklama düzeyleri kadınlardan daha fazla olduğu için, eğitim sisteminde ilkokuldan itibaren şiddet ve cinsiyet rolleri ile ilgili içeriklerin eklenmesi önerilmektedir.
- Ekonomik durumu düşük olanların öfkeyi içselleştirme düzeyi daha fazladır. Bu noktada ekonomik durumu düşük olan bireylerin ücretsiz olarak ulaşabileceği psikolojik destek noktaları olmalı, bu konuda var olan merkezler geliştirilmelidir.
- Aile içi şiddete yönelik tutumlar konusunda ilkokul düzeyinden yetişkin ve yaşlı bireylere kadar tüm insanlara yönelik eğitim çalışmalarının yapılması önerilmektedir. Halkın bu konuda bilgisinin ve farkındalığının artırılması önerilmektedir.
- Öfkenin dışsallaştırılması ile aile içi şiddete yönelik tutum arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Bireylere öfke ve öfkenin ifade edilmesi ile ilgili eğitimlerin verilmesi ve insan ilişkilerinin ve iletişimlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu noktada üniversitelerde sosyal sorumluluk projelerinin düzenlenmesi, tüm halka yönelik eğitimlerin verilmesi önerilmektedir.
- Öfke kontrolü ile aile içi şiddete yönelik tutumlar arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Bu nedenle öfke kontrolü konusunda yaş gruplarına göre psiko-eğitsel çalışmalar önerilmektedir.
- Daha sonra yapılacak çalışmalarda öfke ifade tarzı ile aile içi şiddete yönelik tutum incelenirken, benlik saygısı, problem çözme becerisi, yalnızlık düzeyi gibi değişkenler de analize dâhil edilerek yapısal eşitlik modeli kapsamında analizlerin yapılması önerilmektedir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, şiddetin her türüsü hem bireysel hem de toplumsal etkenlerle alakalı bir olgudur, bu durumda bireysel düzeyde ya da toplumsal düzeyde yaşanan şiddet eylemleri birbirini besler bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda ailede bir şiddet türü var ise toplumda içinde de şiddet olduğunu kabul etmek gerekiyor ya da toplumda şiddet olayları yaşanıyorsa bu durumun ailenin işleyişine yansımaları kaçınılmazdır diyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (2012). *Türkiye’de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum*, (Der. Gökçeçiçek Ayata, Sevinç Eryılmaz Dilek, Bertil Emrah Oder), Kadın Hakları: Uluslararası Hukuk ve Uygulama, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 13-22.
- Adaçay, F., ve Gül, G. (2012). *Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet*, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu (Der. Dolunay Şenol, Sıtkı Yıldız, Talat Kıymaz, Hasan Kala), Ankara, 315.
- Adak, N. (2005). *Toplumun temel yapı taşı: Aile*, Kurumlara Sosyolojik Bakış, Birey Yayıncılık, İstanbul.
- Aile Kurultayı. (1995). Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2015). *Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması*, Ankara.
- Akalın, A. (2010). 15-49 yaş grubu kadınlarda aile içi şiddet sıklığı ve şiddetin depresyona etkisi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Akami, A. (2014). History of Terrorism, Youth Psychology and Unemployment in Nigeria, *The Journal of Pan African Studies*, Vol. 7, No. 3, September, s. 65-76.
- Akdeniz, H., Demirci, D., Sekban, G., ve Yurtsever, Y. (2017). Üniversite öğrencilerinin öfke düzeylerinin karşılaştırılması: Kocaeli Üniversitesi Örneği, Muş Alparslan Üniversitesi, *Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 46-60.
- Akın, A., Süler, M., Eker, H., ve Anlı, G., (2015). Romantik ilişkilerde algılanan değişim ölçeğinin Türkçe’ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 3(2).
- Akman, S. (2013). Lise öğrencilerinin şiddete yönelik tutumları ile okula bağlılık duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Aksoy, E., Çetin, G., İnanıcı, M. A., Polat, O., Sözen, M. Ş., ve Yavuz, F. (2004). *Aile içi şiddet*, Erişim Adresi: <https://www.ttb.org.tr/eweb/adli/6.html>. Erişim tarihi: 20.08.2020.
- Aktay, Y. (2007). Değişim Sürecinde Dünyada ve Türkiye’de Aile Yapısı ya da Cemaat-Cemiyet Ayrımında Aileyi Yeniden Düşünmek, Müzakere, Günümüzde Aile Uluslararası Aile Sempozyumu, İstanbul, Ensar Neşriyat Yayınları s. 51-57.

- Akyıldız, M. (2014). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Bir Model Olarak Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Akyüz, M. (2011). Aile İçi Şiddet Mağduru Kadınların Sosyo-Kültürel Özelliklerinin İncelenmesi: Diyarbakır İli Örneği, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Albayrak, B. ve Kutlu, Y. (2009). Ergenlerde Öfke İfade Tarzı ve İlişkili Faktörler. Maltepe Üniversitesi, *Hemşirelik Bilim Ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 57-69.
- Alhabib, S., Nur, U., ve Jones, R. (2010). Domestic violence against women: Systematic review of prevalence studies, *Journal of Family Violence*, 25, 369–382.
- Alikaşifoğlu, M., Erginöz, E., Ercan, O., Uysal, Ö., Kaymak, D. A., ve İltter, Ö. (2004). Violent behaviour among Turkish high school students and correlates of physical fighting, *European Journal of Public Health*, 14, 173-177.
- Altıntop, Ö., ve Adana, F. (2019). Yeni Evli Çiftlerin Aile İçi Şiddete Yönelik Tutumları ve İlişkili Faktörler. Gümüşhane Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(3), 268-276.
- Altuntaş, G. (2012). Boşanmış ebeveynler ile boşanmamış ebeveynlerin lise birinci, ikinci, üçüncü sınıflarında okuyan çocuklarının sürekli öfke ve öfke ifade tarzı, benlik saygısı ve anksiyete düzeylerinin karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversite, İstanbul, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Appleford, B. (1989). Family violence review: Prevention and treatment of abusive behaviour, Correctional Service, Canada, Ottawa.
- Apter, T. (2009). *Domestic Intelligence: Teens and Parents in Conflict*, Psychology Today, <http://www.psychologytoday.com/blog/domesticintelligence/200901/teens-andparents-in-conflict>. (19.01.2020).
- Aslan, L. N. (2000). Üniversite öğrencilerinin boş zaman değerlendirme eğilimi Öğretmen yetiştiren kurumlarda karşılaştırmalı bir araştırma, Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 3, İzmir.
- Köse, A., ve Beşer, A. (2007). Kadının Değiştirilebilir Yazgısı Şiddet, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(4), s. 116.
- Ata, E., Akpınar, Ş., ve Kelleci, M. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Problemlerini İnternet Kullanımı ile Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 10(4), 473-480.
- Atak, H., ve Taştan, N. (2012). Romantik ilişkiler ve aşk, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar/Current Approaches in Psychiatry*, 4(4).
- Atkınıc Elmas, H. E. (2009). Ortaöğretim Öğrencilerinin Benlik Algı Düzeyleri ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Kastamonu İli İnebolu İlçesi Örneği), Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Avcı, R. (2006). Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile işlevleri, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana, Yüksek Lisans Tezi.
- Ayan, S. (2010). *Aile ve Şiddet-Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet*, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Aydınlı, S. (2014). Ergenlerin Öfke İfade Biçimleri, Sosyal Karşılaştırma Düzeyleri, Umutsuzluk Seviyeleri ve Çatışma Çözme Yaklaşımlarının İncelenmesi, İstanbul: Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aypay, A., ve Durmuş, E. (2008). Zorba, kendine güvenen ve zorbalıktan kaçınan tutumları sergileyen lise öğrencilerinin işbirliği yapma karakter özelliği açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(2), 23-42.
- Bağışlıoğlu, Z. (2017). Aile İçi Şiddet Mağduru Annelerin Orta Okul Çağı Çocuklarında Benlik Saygısı Ve Sosyal Uyumun İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, İstanbul, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bandura, A. (1969). Social-learning theory of identificatory processes, *Handbook of socialization theory and research*, 213-262.
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory, *American psychologist*, 44(9), 1175-1184.
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*, Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Bedel, A. (2011). Kişiler arası sorun çözme beceri eğitiminin ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarına etkisinin incelenmesi, Selçuk Üniversitesi, Konya, Doktora Tezi.
- Berkay, F. (1998). Kültürel değerlerin taşıyıcısı olarak aile, kitle iletişim araçları ve gelecek, III. Aile Şurası Tebliği, T.C Devlet Bakanlığı, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.
- Besni, İ. (2011). Üniversite öğrencilerinin aile içi şiddete yönelik tutumlarının cinsiyet, politik görüş ve şiddete maruz kalma açısından incelenmesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bidwell, L. D. M., ve Vander Mey, B. J. (2000). Family Violence, *Sociology of the Family, Inceptigating Family Issues*, Jeff Lasser (Ed.), Allyn and Bacon.
- Bilge, A., ve Ünal, G. (2005). Öfke, öfke kontrolü ve hemşirelik yaklaşımı, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 21(1),189-96.

- Bilton, Tony., Bonnett, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M., ve Webster, A. (2002). *Introductory Sociology*, 4 th ed., Basingstoke: Palgrave Macmillian.
- Bolat, S. D., Şahin, R., ve Baloğlu, M. (2011). Aile içi şiddet ve okul zorbalığı, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 147-162.
- Browne, A. (1993). Violence against women by male partners: Prevalence, outcomes and policy implications. *American Psychologist*, 48(10), 1077-1087.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Bulut, B. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Şiddete Yönelik Tutumları, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(17), 403-415.
- Bulut, M. (2008). Şiddet mağduru çocukların sosyal antropolojik açıdan incelenmesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 135, Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*, Kaktüs Yayınları, İstanbul.
- Burns, D. D. (1980). The Perfectionist's Script for Self-Decat, *Psychology Today*, 34-51.
- Bütün, C. (2002). Kadına Yönelik Ölümle Suçlanan Şiddetin Değerlendirilmesi, Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Başkanlığı, İstanbul, Uzmanlık Tezi.
- Byrne, D., ve Kelley, K. (1981). An introduction to personality (3rd ed) Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ.
- Calhoun, C., ve Solomon, R. (1984). What is Emotion, Oxford University Press, New York.
- Can, Y. (2013). Kadına Yönelik Şiddetin Toplumsal Cinsiyet Temelleri: Niğde Örneği, *Journal of World of Turks*, 5(1).
- Can G. Ö., ve Coşar, F. (2009). Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri, Maltepe Üniversitesi, *Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3).
- Cansever, Gocke. (1965). Psychological effect of circumcision. *British Journal of Medical Psychology*, 38(4).
- Cenkseven, F. (2003). Öfke yönetimi becerileri programının ergenlerin öfke ve saldırganlık düzeylerine etkisi, *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 2(4), 153-67.
- Child Welfare Information Gateway (2014). Domestic Violence and the Child Welfare System, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Children's Bureau, Washington.

- Collins, W. A. (2003). More than myth: the developmental significance of romantic relationships during adolescence, *Journal of Research on Adolescence*, 13 (1), s.76.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları* (Çeviren: Tuncay Ergene), Mentis Yayıncılık, Ankara, s. 78.
- Cüceloğlu, D. (1996). *İnsan ve Davranışı – Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.78.
- Cüceloğlu, D. (1994). *İçimdeki Çocuk*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çakıcı, S. (2006). Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne Çocuk İlişkilerinin ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Çakır, V., ve Çakır, V., (2012). Yalnızlık ve televizyon kullanımı, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 7(1), 131-147.
- Çamaş, G. G., ve Meşe, G. (2016). Sosyal Hiyerarşi: Cinsel Şiddet Mitlerini Anlamak, *Türk Psikoloji Dergisi*, 31(78), 62-74.
- Çelikaş, M. G. (2013). Okuldaki şiddet olayları ile aile içi şiddet ilişkisi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Çetin, H. (2004). Öğrenci ergenlerin şiddete yönelik tutumları: Yaş ve cinsiyete göre bir inceleme, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emegi, *Toplum ve Bilim*, Sayı:86, 142.
- Demir, Ü. (2000). Kadına yönelik aile içi şiddet. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 3(1), 57-61.
- Doğan, T. (2012). Sağlıklı Duygusal İlişkiler Geliştirmede Psikodramanın Rolü: Bir Olgu Sunumu, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37).
- Duman, Z. (2012). Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakar İdeolojinin Aileye Bakışı, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 19-51.
- Dursun, Y. (2011). Şiddetin İzini Sürmek: Şiddet Nedir, *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Güz, s. 1-18.
- Dutton, D. G., ve Hart, S. D., (1992). Evidence for long-term, specific effects of childhood abuse and neglect on criminal behavior in men, *International Journal of Offender therapy and comparative criminology*, 36(2), 129-137.
- Dündar, Z. (2012). Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri, *Değişen Toplumda Değişen Aile* (edt. N. Adak), Ankara, Siyasal Kitabevi Yayınları, s. 39-62.

- Eken, A. (1996). Bir Olgu Olarak Türkiye’de Şiddet, *Cogito*, Sayı 6-7., Kış-Bahar, 407-410.
- Eldeleklioğlu, J. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek ile Depresyon ve Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(3), 727-752.
- Elkin, N., ve Karadağlı, F. (2016). Üniversite öğrencilerinin öfke ifade tarzı ve ilişkili faktörler, *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 21(1), 64-71.
- Ellsberg, M., Peña, R., Herrera, A., Liljestrand, J., ve Winkvist, A. (2000). Candies in hell: Women’s experiences of violence in Nicaragua, *Social Science and Medicine*, 51(11), 1595-1610.
- Ergil, D. (2001). Şiddetin Kültürel Kökenleri, *Bilim ve Teknik*, Sayı: 399 Şubat, 40-41.
- Erten, Y., ve Ardalı, C. (1996). Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları, *Cogito*. Sayı: 6-7, Kış-Bahar, 143-164.
- Eryorulmaz, A. (2012). Evlilik ve Boşanma Sürecinde Bağlanma, *Bağlanma, Evlilik ve Aile Psikolojisi*, (ed.) Tarık Solmuş, 2. Baskı, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Fawole, O. I. (2008). Economic violence to women and girls: is it receiving the necessary attention?. *Trauma, Violence, & Abuse*, 9(3), 167-177.
- Firestone, R.W., Firestone, L. A., ve Catlett, J. (2003). Coping With Anger, Passivity, And A Victimized Point Of View, s: 131-148.
- Fişek, G. O. (1982). Psychopathology and the Turkish family: A family systems theory analysis. In Ç. Kağıtçıbaşı (Ed.) *Sex roles, family ve community in Turkey*, Indiana University Turkish Studies, 295-321.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M. (1989). Sosyal Psikoloji, Çev: A. Dönmez, Ara Yayıncılık, İstanbul.
- Freud S. (1994). *Psikanalize Giriş Dersleri*, Çev. Selçuk Budak, 6.Baskı, Öteki Yayınevi, Ankara, s.528.
- Fromm, E. (1993). *İnsandaki Yıkıcılığın Kökleri 1* (Çev. Ş. Alpagut, 2. Basım), Payel Yayınevi, İstanbul.
- Garcia-Moreno, C., Jansen, H. A., Ellsberg, M., Heise, L., ve Watts, C. H. (2006). Prevalence of intimate partner violence: findings from the WHO multi- country study on women's health and domestic violence, *The Lancet*, 368(3543), 1260-1269.
- Gelles, R, ve Straus M. (1985). Violence in the American Family, A. J. Straus içinde, *Crime and The Family*, Springfield, Illionis: Charles Thomas, s. 88-110.

- Gelles, R. (1980). Violence in the Family: A Review of Research in the Seventies (Elektronik Sürüm), *Journal of Marriage and Family*, 42(4), 873-885.
- Genç, Y., Taylan, H. H., Adıgüzel, Y., ve Kutlu, İ. (2017). Aile içi şiddetin ergenlerin şiddet eğilimlerine etkisi: Antalya liseleri örneği, *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 409-422.
- Giddens, A. (2006). *Sociology*, Polity Press, Cambridge.
- Gladding, S. T., (2015). Aile Terapisi: Tarihi, Kuram ve Uygulamaları (Keklik, İ. ve Yıldırım, İ., Çev.) Ankara, *Türk Psikologlar Derneği Yayınları*, (Orijinal çalışma basım tarihi 1995).
- Göka, E. (2010). Aileye Karşı İdeoloji, Bir Değer Olarak Aile, Konferanslar Tebliği, Antalya.
- Gökler, R. (2009). Okullarda akran zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 511-537.
- Görgülü, F. (2016). Aile içi şiddetin önlenmesinde dinin rolü, *Diyanet İlmî Dergi*, 52 (2), 97-113.
- Gözütok, F., Karacaoğlu, Ö., ve Er, K. (2007). *Çocuklar evde de okulda da dövülüyor*, Solak, A. (Ed.), Okullarda şiddet ve çocuk suçluluğu, Anı Yayınları.
- Grinberg, I., Dawkins, M., Dawkins, M. P., ve Fullilove, C. (2005). Adolescents at risk for violence: an initial validation of the life challenges questionnaire and risk assessment index, *Adolescence*, 40(159), 573-99.
- Güleç Öyekçin, D., Yetim, D., ve Şahin, E. M. (2012). Kadına yönelik farklı eş şiddeti tiplerini etkileyen psikososyal faktörler, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23(2), 75-81.
- Gültekin, Z. (2003). Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gündoğdu, R. (2010). 9. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme, öfke ve saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(3), 257-276.
- Henderson, K. A., ve Allen K. R. (1991). The ethic of care: Leisure possibilities and constraints for women. *Society and Leisure*, 14(1).
- Hobart, M. (1996). Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru, *Cogito*, s., 51-64
- Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta İlişkiler- Ana baba, kardeş ve arkadaşlar*, İmge Yayınları, Ankara.
- İnanç, Y. B., Atıcı, K. M., ve Bilgin M. (2008). Gelişim Psikolojisi: Çocuk ve Ergen Gelişimi, Pegem Yayınları, Ankara.

- Jansen, H., Yüksel, İ., ve Çağatay, P. (2009). Kadına yönelik şiddetin yaygınlığı, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet içinde (s. 45-70), T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). Çocuğun değeri: Türkiye’de değerler ve doğurganlık (The value of children: Values and fertility in Turkey), İstanbul: Boğaziçi Univ. Publication.
- Karakulak, F. (2018). Çocukluk Döneminde Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Ergenlerde Saldırganlık Eğilimi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karataş , K., ve Baykara Acar, Y. (2008). Aile Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi ve Kalite Standartları Geliştirilmesi, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Karataş, Z., ve Kılıçarslan, F. (2013). Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Aile Terapisinin Rolü, *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, s. 109-128.
- Kardam, F., ve İlknur, Y. (2009). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Ankara.
- Kasapoğlu, A., ve Karkiner, N., (edt), (2012). *Aile Sosyolojisi*, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.
- Kaya, N., Kaya, H., Atar, N. Y., Turan, N., Eskimez, Z., Palloş, A., ve Aktaş, A. (2012). Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin öfke ve yalnızlık özellikleri, *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 9(2), 18-26.
- Kısaç, İ. (1997). Üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre sürekli öfke ifade düzeyleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Klomek, A., Marrocco, F., Kleinman, M., Schonfeld, I., ve Gould S. (2007). Bullying, depression and suicidality in adolescents, *Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 46(1), 40-49.
- Kocabay, Y. (1990). *Türkçe Fransızca Büyük Sözlük* (Grand Dictionary). Ankara: Tisimat Basım Sanayi, s.662.
- Kökdemir H. (2004). Öfke ve öfke kontrolü, Türk Psikologlar Derneği Bülteni, *Pivolka*, 3(12), 7-10.
- Köknel, Ö. (2000). *Bireysel ve toplumsal şiddet* (1. Baskı), Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Kuruoğlu, D. (2009). Üniversite öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri, öfke ifade tarzları ile obsesif kompulsif semptomları arasındaki ilişki, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Levin, I., ve Trost, J. (1992). Understanding the concept of family, *Family Relations*, 41.
- Lloyd, S., Farrell, G., ve Pease, K. (1994). *Preventing repeated domestic violence: A demonstration project on Merseyside*, Londra: Home Office Police Department.
- Lorenz, K. (1996). Saldırganlığın Spontanlığı, *Cogito*, Sayı: 6-7. Kış-Bahar. 165- 168.
- Lüküslü, D. (2009). *Türkiye’de “Gençlik Miti”, 1980 Sonrası Türkiye Gençliği*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Maccoby, E. E. (1992). The role of parents in the socialization of children: an historical overview. *Developmental psychology*, 28(6): 1006-1017.
- Marsh L. (2000). *Sociology-making sense of society* (2nd ed.), Prentice Hall, London.
- Martin, R., ve Watson, D. (1997). Style of anger expression and its relation to daily experience, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(3), 284-294.
- Mearns, J. (2004). *The social learning theory of Julian B. Rotter*, Erişim Adresi: <http://psych.fullerton.edu/jmearns/rotter.htm>, Erişim Tarihi: 19.08.2020.
- Michaud, Y. (1991). *Şiddet* (Cem Muhtaroğlu, Çev.), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Mishra, R. K. (2013). Vygotskian perspective of teaching-learning, *Innovation: International Journal of Applied Research*, 1(1), 21-28.
- Miller, N. E. (1969). The frustration-aggression hypothesis, *Psychological Review* 48, 337–342, Reprinted in L. Berkowitz (Ed.). *Roots of Aggression*, New York: Atherton.
- Murrell, A., Christoff, K., ve Henning, K. (2007). Characteristics of domestic violence offenders: Associations with childhood exposure to violence, *Journal of family violence*, 22(7), 523-532.
- Naçar, M., Baykan, Z., Poyrazoğlu, S., ve Çetinkaya, F. (2009). Kayseri ilinde iki sağlık ocağı bölgesinde kadına yönelik aile içi şiddet, *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(2), 131-138.
- Natvig, G., Albrektsen, G., Qvarnström, U. (2001). Psychosomatic symptoms among victims of school bullying, *Journal of Health Psychology*, 6(4), 365–377.
- Novaco, R. (1975). *Anger control: The development and evaluation of an experimental treatment*, Lexington Mass, Lexington Books.
- Nüfusbilim Derneği (NBD). (2007). *Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması*, Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Ankara.
- Olafsen, R. N., ve Viemerö, V. (2000). Bully/Victim problems and coping with stress in school among 10-to–12 year old pupils in Åland, Finland, *Aggressive Behavior*, 26(1), 57–65.

- Olson E, A. (1982). Düofocal family structure and an alternative model of husband-wife relationships, In Ç. Kağıtçıbaşı (Ed.) Sex roles, family and community in Turkey, Indiana University Turkish Studies.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at School: What we know and what we can do*, Madlen, Massachusetts: Blackwell Publishers
- Öngen, D. (2002). Ergenlerde Sorunlarla Başa Çıkma Davranışı, *Eğitim ve Bilim*, 27(125), 54-61.
- Öngün, E. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Romantik İlişkileri Üzerine Etkisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi.
- Özaydınlık, Ş. (2014). Evli Çiftlerin Evlilik Uyumu ile Kişilik Özellikleri ve Romantik İlişkilerinde Sosyal İlginin İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi.
- Özek, A. (2007). Takdim, Günümüzde Aile Uluslararası Aile Sempozyumu, İstanbul, Ensar Neşriyat Yayınları, s.11-25.
- Özen, S. (1990). Aile Kurumuna Bazı Sosyolojik Yaklaşımlar, Aile Yazıları, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, C. 1, s. 397-409.
- Özer, A. K. (1994b). Sürekli öfke (sl-öfke) ve öfke ifade tarzı (öfke-tarz) ölçeklerinin ön çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 26–35.
- Özgentürk, İ., Karğın, V., ve Baltacı, H. (2012). Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi, *Polis Bilimleri Dergisi*, 14(4), s. 62.
- Özgüven, E. (2010). *Ailede İletişim ve Yaşam*, PDREM Yayınları, Ankara.
- Özmen, A. (2006). Öfke: Kuramsal Yaklaşımlar ve Bireylerde Öfkenin Ortaya Çıkmasına Neden Olan Etmenler, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1), 39-56.
- Öztürk, H. B., Ilgar, M. Z., ve Öztürk, E. E. (2014). Aile İçi Şiddetin Akademik Başarı Ve Saldırganlıkla İlişkisi, *İstanbul Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 115-168.
- Öztürk, E. (2017). *Türkiye''de Aile İçi Şiddet*, Gece Kitaplığı, Ankara, s.132.
- Paçacı, İ. (2008). Sosyal Hayattaki Değişim Sürecinde İslam Aile Hukuku (Evlenme ve Boşanma Örneği), *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.11 s. 59-92.
- Page, Z. A., ve İnce, M. (2008). Aile içi şiddet konusunda bir derleme, *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 81-94.
- Perkins, H. J., ve Montford, C. R. (2005). The impact of violence on adolescents in schools: a case study on the role of school-based health centers, *Nursing Clinics*, North of America, 40(4), 671–79.

- Polat, O. (2015). Şiddet, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*, DER Yayınları, İstanbul.
- Reiss, A. J., ve Roth, J. A. (1994). *Understanding and Preventing Violence Volume 3, Social Influences.* (118-119) Washington D. C. : The National Academies Press, s.53.
- Sağlam, E. (2020). Üniversite Öğrencilerinde Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Düzeyleri İle Empati ve Affedicilik Düzeyleri Arasındaki İlişki, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Salman, Ö. (2011). Aile birliğinin korunmasında aile içi şiddetin önlenmesine yönelik kamusal politikalar, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Santur, E. (1998). Kültürel değişim sürecinde aile (Etnolojik yaklaşım), III. Aile Şurası Tebliğleri, T.C Devlet Bakanlığı, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.
- Sarı K, S. (2010). Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeleri Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Ankara Üniversitesi, Ankara, Yüksek Lisans Tezi.
- Saruhan, Ş. (2014). 4320 Sayılı Yasa' dan 6284 Sayılı Yasa' ya: Biz Bir Adım İlerideyiz, Şiddetse 1000 Adım!!!, *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet*, Savaş Kitabevi, Ankara, s. 143-153.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi*, E. Ü. Basımevi, İzmir.
- Schechter, S., ve Edleson , J. L. (1999). *Effective Intervention in Domestic Violence And Child Maltreatment Cases: Guidelines For Policy And Practice*, Reno, NV: National Council of Juvenile and Family Court Judges, 122–123.
- Semiz, C. (1998). Aile içi ilişkiler ve çocuk, III. Aile Şurası Tebliğleri, T.C. Devlet Bakanlığı, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.
- Sezer, F. (2018). Evli Kadınların, Aile İçi Şiddete Yönelik Tutumları ve Evlilik Uyumlarının Belirlenmesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Soykan, Ç. (2003). Öfke ve Öfke Yönetimi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları ABD, *Kriz Dergisi*, 11(2), 19-27.
- Spielberger, C. D. (1988). State-trait anger expression inventory, *Psychological Assessment Resources*, Orlando, FL.
- Spielberger, C. D. ve Reheiser, E. C. (2009). Assessment of emotions: Anxiety, anger, depression and curiosity. *Applied Psychology: Health And Well-Being*, 1(3), 271–302. doi: 10.1111/j.1758-0854.2009.01017.

- Sukhodolsky, D. G., Kassinove, H., ve Gorman, B. S. (2004). Cognitive-Behavioral Therapy for Anger in Children and Adolescents: A Meta-Analysis, *Aggression and Violent Behavior*, 9(3), 247-269.
- Şahin, H. K. (2010). Aile İçi Şiddet İle Mücadele Çalışmaları ve Karşılaşılan Sorunlar, Atılım Üniversitesi, Ankara, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şahin, H. (2005). Öfke ve Öfke Denetiminin Kuramsal Temelleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 1-22.
- Şahin, N., ve Dişsiz, M. (2009). Sağlık çalışanlarında aile içi şiddete yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 263-274.
- Şaylan, G. (2003). Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, İmge Kitabevi, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (2008), Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet, 1-26.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2013). Using multivariate statistics (6. bs.). Harlow: Pearson Education.
- Taket, A., Nurse, J., Smith, K., Watson, J., Shakespeare, J., ve Lavis, V. (2003). Routinely Asking Women About Domestic Violence in Health Settings, *BMJ*, 327-673.
- Taşdan, D. (2009). *Çocuk ve Şiddet* (2 baskı), Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul.
- Taşdemir, A. S., Baran, G. A., ve Koca, C. (2017). Şiddet gören kadınların sığınma evlerine erişimini engelleyen etmenler, *Fe Dergi*, 9(1), 134-150.
- Tekin, Ü. (2011). *Şiddet*, 1. Basım, Orient Yayınları, Ankara, s. 13-23.
- Tınaz, P. (2006). İş Yerinde Psikolojik Taciz (Mobbing), *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 16(11).
- Tokuroğlu, B. (1991). Türkiye’de Aile Araştırmaları, Türk Aile Ansiklopedisi, C. 1, Ankara, Aile Araştırmaları Kurumu, s. 37-40.
- Topçu, Y. (2015). Aile İçi Şiddeti Önlemede Din Eğitiminin Rolü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Tsytsarev, S. V. ve Callahan, C. V. (1995). Motivational Approach to Violent Behaviour A cross- Cultural Perspective, *Preager Publish*.
- Türk Psikoloji Bülteni, 3 (7), 79-85. Öfke: O Sizi Kontrol Edeceğine Siz Onu Kontrol Edin. http://www.psikolog.org.tr/bulten/yazilar/07_ofke.htm.
- Türkdoğan, T. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Çocukluklarına Dönük Olarak Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Reddi ile Yetişkinlikteki Psikolojik Uyumları Arasındaki İlişki, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7 (47) , 135-154, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/42743/515898>.

- Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA). (2004). Ergen ve Ruhsal Sorunları Durum Saptama Çalışması, Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, TÜBA-UNFPA Nüfus ve Kalkınma Stratejileri Alt Programı, Ankara.
- Ulusoy, O. (2008). Ergenlerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Saldırganlık İlişkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 54.
- Uslu, G. (2004). Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Düzeylerini Yordayan Bazı Değişkenler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi, *Cogito*, Sayı: 6-7, Kış-Bahar, 29- 36.
- Üskül, A. K., Hynie, M., ve Lalonde, R. N. (2004). Interdependence as a mediator between culture and interpersonal closeness for Euro-Canadians and Turks, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(2).
- Williams, M. K. (2017). John Dewey in the 21st century, *Journal of Inquiry and Action in Education*, 9(1), 91-102.
- www.bullyingcourse.com Erişim: 07.07.2020.
- www.wikipedia/Zorbalik.org Erişim 07.07.2020.
- Yavuz, M. (2001). Cinsel Saldırı Olgusuna Profesyonel Yaklaşımda Mezuniyet Sonrası Eğitimin Etkisi, *Adli Tıp Bülteni*, 6(3).
- Yeğin, İ. H. (2010). Öfke duygusu ve dinî açıdan baş edebilme yolları, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10(2), 235–258.
- Yıldız, A. (2013). Kültür ve Şiddet, Tüm Yönleriyle Şiddet, Diyarbakır, s. 19.
- Yıldız, M. C. (2008). Türkiye’de Töre Baskısına Bağlı İntiharlar ve Töre Cinayetleri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(16), 211.
- Yöndem, Z., D, ve Bıçak, B. (2008). Öğretmen adaylarının öfke düzeyi ve öfke tarzları, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-15.

EKLER

EK-A

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcı;

Bu çalışma İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Gülşah Kılınç tarafından Dr. Öğr. Üyesi Arzu Somay danışmanlığında yürütülmektedir. Bu anket formu "Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Şiddete Yönelik Tutumları İle Öfke İfade Tarzı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" ni belirlemeye yöneliktir. Aşağıda kişisel bilgi formu ile birlikte üç adet ölçeği yanıtlamanız beklenmektedir. Vereceğiniz bilgiler gizli tutulup araştırma dışında kullanılmayacaktır. Yapılan bilimsel çalışmanın geçerliği ve güvenilirliği vereceğiniz samimi cevaplara bağlıdır.

Katkılarınız ve samimiyetiniz için şimdiden teşekkürler!

Gülşah KILINÇ.

1. CİNSİYETİNİZ:

KADIN ( ) ERKEK ( )

2. YAŞINIZ:

.....

3. KAÇINCI SINIFTASINIZ:

( ) 1. SINIF

( ) 2. SINIF

( ) 3. SINIF

( ) 4. SINIF

4. AİLENİZİN EKONOMİK DURUMU:

( ) DÜŞÜK

( ) ORTA

( ) YÜKSEK

5. ANNENİZİN EĞİTİM DURUMU:

- OKUR-YAZAR DEĞİL
- İLKOKUL MEZUNU
- ORTAOKUL MEZUNU
- LİSE MEZUNU
- ÜNİVERSİTE MEZUNU
- YÜKSEK LİSANS VEYA DOKTORA MEZUNU

6. BABANIZIN EĞİTİM DURUMU:

- OKUR-YAZAR DEĞİL
- İLKOKUL MEZUNU
- ORTAOKUL MEZUNU
- LİSE MEZUNU
- ÜNİVERSİTE MEZUNU
- YÜKSEK LİSANS VEYA DOKTORA MEZUNU

7. AİLE İÇİ ŞİDDET YA DA HERHANGİ BİR ŞİDDET TÜRÜNE MARUZ KALDINIZ MI?:

- EVET
- HAYIR

8. CEVABINIZ EVET İSE HANGİ ŞİDDET TÜRÜNE MARUZ KALDINIZ?:

- AİLE İÇİ ŞİDDET
- FİZİKSEL ŞİDDET
- EKONOMİK ŞİDDET
- PSİKOLOJİK ŞİDDET
- SÖZEL/DUYGUSAL ŞİDDET

Aile İçi Şiddet Yönelik Tutum Ölçeği

"1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum"	1	2	3	4	5
1. Kocanın karısını dövmesi dinsel inanca uygundur.					
2. Kadının şiddeti hak ettiği bazı durumlar olabilir.					
3. Evde okulda disiplini sağlamak için şiddet kullanılabilir.					
4. Aile bireylerinin sevgi ve bağlılığı öylesine fazladır ki aile içi şiddet önemli bir zarar vermez.					
5. Erkekler doğası gereği saldırgandır.					
6. Aile içi şiddet sadece fiziksel olduğu zaman şiddettir.					
7. Şiddetten sonra özür dilenirse her şey unutulur.					
8. Aile içi şiddet sadece kadına yöneliktir.					
9. Aile içi şiddetin nedeni sadece alkoldür.					
10. Kızgınlık kontrol edilemezse şiddete yol açar.					
11. Aile içi şiddet sadece yoksul ve eğitimsiz ailelerde görülür.					
12. Aile içi şiddet aile içinde kalmalıdır.					
13. Aile içi şiddete dışarıdan müdahil (karışmak) olmak uygun değildir.					

Öfke İfade Tarz Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadeleri yanıtlayınız. Aşağıdaki skalayı kullanarak seçeneklerden sadece birini seçiniz ve cevabınızı (X) işareti koyarak belirtiniz.

“1-Hemen hemen hiçbir zaman, 2-Bazen, 3-Çoğu zaman,
4-Hemen hemen her zaman,”

	1	2	3	4
1. Öfkemi kontrol ederim.				
2. Kızgınlığımı gösteririm.				
3. Öfkemi içime atarım.				
4. Başkalarına karşı sabırlıyım.				
5. Somurtur ya da surat asarım.				
6. İnsanlardan uzak dururum.				
7. Başkalarına iğneli sözler söylerim.				
8. Soğukkanlılığımı korurum.				
9. Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.				
10. İçin için köpürürüm ama göstermem.				
11. Davranışlarımı kontrol ederim.				
12. Başkalarıyla tartışırım.				
13. İçimde kimseye söyleyemediğim kinler beslerim.				
14. Beni çileden çıkaran her neyse saldırırım.				
15. Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim.				
16. Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.				
17. Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.				
18. Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.				
19. Kötü şeyler söylerim.				
20. Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım.				
21. İçimden, insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.				
22. Sınırlarıma hâkim olamam.				
23. Beni sinirlendirene, ne hissettiğimi söylerim.				
24. Duygularımı kontrol ederim				